

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
JURE COMITIORUM
IMPERII CIRCA SACRA

QUAM
RECTORE UNIVERSITATIS MAGNIFICO
REVERENDISSIMO PERILLUSTRI
AC PERQUAM GRATIOSO
DOMINO

D. CAROLO PHILIPPO HENRICO

L. B. DE GREIFFENCLAU EX VOLRATHS,
DOMINO IN GUNDHEIM &c. ECCLESIAE METROPOLITANAE
MOGUNTINAE SCHOLASTICO, CATHEDRALIUM HERBIPOLENSIS ET
SPIRENSIS CANONICO CAPITULARI, COLLEG. AD GRADUS

B. M. V. MOG. PRÆPOSITO
INDULTU INCLYTÆ FACULTATIS JURIDICÆ
IN ALMA UNIVERSITATE MOGUNTINA

PRÆSIDE
PRÆNOBILI CLARISSIMO ET CONSULTISSIMO
VIRO AC DOMINO

D. JOANNE MICHAELE DAHM, J. U. D.
EMINENTISSIMI AC CELSISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS MO-
GUNTINI JUDICII AULICI CONSILIARIO, PROFESSORE JURIUM PUBLICO
ET ORDINARIO, FACULTATIS JURIDICÆ ASSESSORE &c.

PRO
SUMMIS IN UTROQUE JURE HONORIBUS
CONSEQUENDIS

UNA CUM SUBJUNCTIS EX OMNI JURE POSITIONIBUS DEFENDET
JACOBUS HARTUNG, HEILIGENSTADIANUS, J. U. CAND.
ECCLESIAE. COLLEG. AD SS. JOANNEM BAPTISTAM ET EVANGELISTAM
RATISBONÆ, NEC NON AD S. MARTINUM HEILIGENSTADII CANONICUS.

IN AULA ACADEMICA JURIDICA ORDINARIA

DIE VI. JUNII ANNO MDCCXLVII.

MOGUNTIAE, Ex TYPOGR. ELECT. AUL. ACAD. APUD JOAN. HÆFFNER.

REVERENDISSIMO
ILLUSTRISSIMO
ET
EXCELLENTISSIMO
DOMINO
D. HUGONI FRAN-
CISCO CAROLO
S. R. I. COMITI AB & IN
ELTZ-KEMPENICH,
ECCLESIAE METROPOLITANAE MOGUNTINAE
PRÆPOSITO, METROPOLITANAE TREVIRENSIS ET
EQUESTRI AD S. ALBANUM MOGUNTIAE CANONICO
CAPITULARI, CATHEDRALIS MINDENSIS, ET
ABBATIALIS PEESVARADENSIS
PRÆPOSITO.
SACRAE CÆSAREÆ MAJESTATIS
EMINENTISSIMI AC CELSISSIMI
PRINCIPIS ELECTORIS MOGUNTINI
CONSILIARIO INTIMO
NEC NON
LOCUMTENENTI IN EICHSFELDIA
&c. &c.
DOMINO MEO PERQUAM GRATIOSO.

REVERENDISSIME
ILLUSTRISSE
AC
EXCELLENTISSE
SACRI ROMANI IMPERII
COMES
DOMINE PERQUAM
GRATIOSE

QUàm cuperem REVERENDISSI-
ME, ac ILLUSTRISSE DO-
MINE, ut dignum obtutu TUO,
par venerationi meæ, gratiis, queis me,
meos-

meosque fortunasti, æquale redhostimen-
tum rependere possem!

Sed innumera sunt beneficia illa, quæ
patri non ita pridem fatis functo, quæ
orphanis ejusdem, & mihi denique con-
tulisti, ac simul majora, quàm ut repen-
di ullo modo possint à nobis, minores au-
tem hæ vires, quam ut offerre quidquam
TE dignum valeam. Sin votis prout
spondemus, precibusque continuis benefa-
ctori tam gratiofo omnigenam felicitatem
à supremo Numine precemur, præstitimus
totum id, quod possumus;

At liceat tamen Musis Mogonis vale-
dicenti mihi, pignus gratitudinis meæ per-
ennis manibus TUIS consignare, ac quem
grato pectore, quoad vivam, reverebor
absens, hisce adhuc foliis profiteri fortu-
næ meæ gratiosum Authorem.

Quo literarios palæstrites, quotquot
ex compluribus Germaniæ Academiis fo-
lia sua TIBI sacra voluerunt, fovisti be-
nigno, placidoque vultu, eodem hos au-
sus meos, quos titulo, debitoque singu-
lari pietas imperavit, suscipe, ac meos, &
memet ipsum porro clementer tuere

*REVERENDISSIME AC ILLU-
STRISSIME DOMINE
EXCELLENTIÆ TUÆ*

SERVUM HUMILLIMUM & OBSE-
QUENTISSIMUM
JACOBUM HARTUNG.

CONSPECTUS DISSERTATIONIS.

- I. *Vetus Imperii R. G. forma & Statuum Origo.*
- II. *Origo Comitiorum.*
- III. *Incertum adhuc, quænam negotia Comititalia, quæ soli Imperatori reservata?*
- IV. *Jura & Negotia Comitiorum circa politica.*
- V. *Transitio ad Negotia Comititalia sacra.*
- VI. *Res Sacræ & Ecclesiasticæ ad Comitias delatæ sub Imperatoribus Carolingicis.*
- VII. *Causa Henrici IV. à Gregorio VII. excommunicati.*
- VIII. *Causa investituræ per baculum & annulum sub Henrico V. & aliæ Ecclesiasticæ in Comitibus pertractatæ sub Friderico I. &c.*
- IX. *Causa Ludovici Bavari à Joanne XXII. & Benedicto XII. P. P. excommunicati.*
- X. *Causa Schismatis, Reformationis Ecclesiæ, ac Gravaminum contra Sedem Apostolicam sub Sigismundo &c.*
- XI. *Avisamenta Constantiensia & Moguntina.*
- XII. *Comitia Moguntina de A. 1440. circa eadem objecta.*
- XIII.

- XIII. *Comitia Norimbergensia & Unio Electoralis.*
- XIV. *Comitia Francofurtensia, & Concordia Nationis Germanicæ cum S. Pontifice Eugenio IV.*
- XV. *Dieta Aschaffenburgensis, & Concordata Germaniæ.*
- XVI. *Depositiones Præsulum Germaniæ ad Comitia delatæ.*
- XVII. *Lutherus in Comitibus Wormatiensibus proscriptus A. 1521.*
- XVIII. *Comitia sequentia in hac causa, & Centum Gravamina Norimbergensia.*
- XIX. *Comitia alia in Causa Religionis usque ad 1530.*
- XX. *Comitia Augustana 1530. Confessio Augustana ac Decretum Imperatoris.*
- XXI. *Primæ Religionis Induciæ concessæ Protestantibus in Comitibus Norimbergensibus A. 1532.*
- XXII. *Colloquium de Religione &c. in Comitibus Ratisbon. A. 1541.*
- XXIII. *Comitia Spirensia A. 1544. Catholicis nociva.*
- XXIV. *Libellus Interim Caroli V. in Comitibus Augustanis.*
- XXV. *Transactio Passaviensis, & Pax Religiosa in Comitibus Augustanis A. 1555.*
- XXVI. *Colloquium Wormatiense Religionis, Lites aliæ circa Religionem usque ad bellum Tricennale, & Pac. Westphal.*
- XXVII. *Negotia Ecclesiastica post P. W. ad Comitia usque huc delata.*
- XXVIII. *Acta Comititalia Jus non faciunt, unde aliunde de Jure Comitiorum circa sacra judicandum.*

- XXIX. *Principi supremo Jus circa Sacra I. Nat. aut Divino non competit.*
- XXX. *Multò minùs Statibus Imperii in suo Territorio.*
- XXXI. *Ex solis itaque Germaniæ Legibus publicis determinandum Jus Comitiorum circa Sacra.*
- XXXII. *In Comitiiis condi nequeunt leges universales Ecclesiasticæ.*
- XXXIII. *Nec pro Protestantibus, nec pro Catholicis; licet ibi præsentés adsint plerique Germaniæ Præsules.*
- XXXIV. *Respondetur ad varia Argumenta ab exemplis petita. Capitularia quomodo confecta in Regum Francorum Curiis?*
- XXXV. *Quâ ratione Libellus Interim in Comitiiis?*
- XXXVI. *Quomodo Causa Lutheri in Comitiiis discussa?*
- XXXVII. *Quomodo in Comitiiis receptæ novæ fidei formulæ, & an adhuc aliæ recipi possint?*
- XXXVIII. *Leges publicas circa Religionem innovat & inculcat novis edictis solus Imperator, abrogare nequit, nisi Comitiali Consensu.*
- XXXIX. *Comitiiis competit Jus interpretandi authenticè Leges Imperii circa Religionem.*
- XL. *Modò Lex verè dubia & authenticâ interpretatione indigeat.*
- XLI. *De Recursu ad Comitias in Causis Religionis.*
- XLII. *Quando illi locus non sit?*
- XLIII. *In Causis Religionis Comitialibus non obtinet votorum pluralitas.*

XLIV. De Corpore quod dicunt, Evangelicorum.

XLV. Quæ illius Jura circa Sacra? & de Jure intercedendi.

XLVI. De Jure eundi in partes, quibus, & quando competat?

XLVII. Competit etiam in Causis Religionem indirectè tangentibus.

XLVIII. Non in omnibus tamen Causis Religionis.

XLIX. An Comitibus competat Jurisdictio in Causis Matrimonialibus Statuum Protestantium.

L. An ad Comitatus pertineat materia Calendarii?

LI. Comitatus rectè student evitando vel extirpando Schismati Ecclesiæ.

LII. Nec non componendis dissidiis Religionis.

LIII. Similiter conservandæ Paci externæ inter dissentientes.

LIV. Rectè tuentur Jura Ecclesiarum particularium.

LV. Conclusio.

§. I.

Germania nostra variis olim populis, liberisque Gentibus habitata, jam tum patiebatur magnum libertatis detrimentum, cum vicina Romanorum potentia in Societatem, & foedera non solum coire jussit; sed potentioris Germanorum Regis Ducisve Imperio saltem bellorum tempore obsequi coegit. Indomitâ deindè Romanorum armis Germaniâ, quin Romanis per varios Germaniæ Populos trans Alpes fugatis, ac in ipso Latio attritis reffloruit superstitum in Teutonia Gentium libertas, Thuringorum præsertim Bojorum & Saxonum. Novam verò Patriæ nostræ faciem Carolus M. dedit, qui omnes Germaniæ populos ad Albim usque sibi subjecit, neque erit, qui du-

Vetus
Imperii
R. G. for-
ma, & Sta-
tuum Ori-
go.

A

bitet

bitet Monarchicum eundem ejusque filium & Nepotes Imperium gessisse. Prisca hæc fuit rerum Germanicarum forma: quibus autem post Carolingos Imperatores gradibus moderni Principes Imperii ad sublimem illam, quâ hodiedum coruscant, dignitatem ac potestatem ascenderint, id uno verbo hic indigitandum, non pro rei dignitate excutiendum est. Sunt qui nudo Cæsarium beneficio, (a) sunt, qui eorundem negligentia, (b) sub qua invaluerit Magnatum authoritas, moderna Principum Jura adscribunt, alii Augustiores illorum Natales invenisse se putant, causantes: superioritatem territorialem pristini Juris esse reliquias: Francos Reges non subjecisse sibi Veteres Germaniæ Principes, sed clientelari solum Jure obstrinxisse, ac lege imparis fœderis addixisse Carolum quidem M. eosdem Germaniæ Principes Thassilonem præsertim Bavariæ & Wittikindum Saxoniae Duces bello superasse; sed exaréscente stirpe Carolinâ Jure postliminii pristinos Germanorum Duces denuo surrexisse, resumpsisse habenas Ducatum suorum, inde septem præcipuos Germaniæ Ducatus exortos Bojoariæ, Sueviæ, Saxoniae, Thuringiæ, Bohemiæ, Vandaliae Brandenburgicæ, & Provinciæ Rhenensis, quorum Duces Imperatoribus sequentibus Ottonibus & Henricis non alio quàm Clientelæ & fœderis imparis vinculo subditi fuerint. (c) Nobis credibilius videtur, quod pedetentim, non vero simul ac semel Imperii Principes ac status ad modernum superioritatis gradum conscenderint adjuvantibus adminiculis prædictis, accedente partim liberalitate, partim negligentia Cæsarium, partim pristini Juris Specie,

Specie, publicis turbis, temporum lapsu præscriptionis nomine occasiones titulósque suppeditantibus. (d)

(a) Ita præcipue putârunt Veteres Juris publici Doctores.

(b) Ita LEHMANN in *Chron. Spirens.* l. 2. c. 21. PUFFENDORFF in *Monzambano* c. 3.

(c) Doctrinam hanc præ reliquis tuetur LUDEWIGIUS in Commentario suo ad Auream Bullam, & aliis Scriptis passim, Duces illos Archi-Principes nominans, præcinentem habuit Personatum FURSTENRIUM de *suprematu* c. 15. seqq. & COCCEJUM in *Jurisprud. pub.* c. 9. §. 23. Sed totum hoc commentum egregiè refellit. D. Joan. Frid. KAYSER, Prof. Giesfensis *dissert. de æquali Statuum Imperii origine & progressu.*

(d) Veritas asserti nostri patescit ex iis, quæ collegit PFEFFINGER ad *Vitriarium* l. 3. Tit. 15. §. 1. à Fol. 1056. usque ad Fol. 1118.

§. II.

Neque etiam in illa diutiùs lubet immorari ætate, quâ ad discutienda Imperii negotia, Principes admitti cœperunt, aut Origines Comitiorum Imperii profundius scrutari, id saltem notâsse sufficiat: Germanos nunquam non Libertatis suæ studiosissimos quasdam ambiisse Imperii partes, & ne mores populi nostri à CÆSARE & TACITO relatos recoquamus, sub ipsis Carolingis Imperii Status in partem Concilii vocati sunt. Nôrant quippe sapientissimi imperantes libertatis æmulam gentem multò libentiùs iis parere, quæ non tam imperio constituta, quàm necessitate ita flagitante utili consilio

Origo
Comitiorum.

consilio placita essent. (a) Uti porrò extinctis Carolingis Principum crevit potentia, ita illorum in Curiis Imperatorum solennibus, quæ pristina fuere Comititia, Statuumque conventibus authoritas loquendi major, jus tandem suffragii iis acquisitum, ac Imperium & Comititia, quod hodie conspiciamus systema accepere, novissimis legibus nostris publicis clariùs adumbratum.

(a) Vid. PFEFFINGER *ad Vitruvium*. l. 1. Tit. 2. §. 10. Lit. D.

§. III.

Incertain
adhuc
quænam
negotia
Comitia-
lia, quæ
soli Im-
peratori
reservata?

Uti verò nil indecisum magis in jure Imperii Publico, quàm quod nomen formæ regiminis patrii dare debeamus, an Monarchiæ, vel quaecunque demum, ita nemo adhuc fuit, qui gloriari possit, se suâ decem-pedâ limites designasse certos & securos potestatis Imperatorum supremæ & Statuum tam eminentis & insignis. Finis utriusque adhuc regundi sunt: frequens sub judice lis extat, quid solus Imperator in Imperio possit, quid sine Statuum Comitiali consensu non possit, quid ipsi demum sine Cæsare Status, aut singuli, aut plures; aut omnes in Imperio agere jure queant? Ipsa proinde Comitiorum Imperii Jura non usque adeò liquida, aut contradictionis expertia existunt. Id verò tam domesticis legibus publicis quàm fœderibus cum exteris etiam initis constat, insignia illa esse, atque ut viam materiæ propositæ sternamus, alia sunt Comitiorum Jura circa politica, alia circa Sacra & Ecclesiastica.

§. IV.

§. IV.

Illa compendiosius recitare non possumus, quàm
 afferendo verba Legis Imperii summâ accuratione, ac
 præviâ longi temporis deliberatione huic rei in pace
 Westphalica scriptæ, sic verò ibi: „Gaudeant sine contra-
 „dictione Status: Jure suffragii, in omnibus deliberatio-
 „nibus, super negotiis Imperii, præsertim ubi leges fe-
 „rendæ vel interpretandæ, bellum decernendum, tri-
 „buta indicenda, delectus aut hospitaciones militum
 „instituendæ, nova munimenta intra Statuum ditiones
 „exstruenda nomine publico, veterave firmanda præ-
 „sidiis, nec non ubi pax aut fœdera facienda, aliave
 „ejusmodi negotia peragenda fuerint, nihil horum,
 „aut quidquam simile posthâc unquam fiat vel admit-
 „tatur, nisi de Comitiali liberóque omnium Imperii
 „Statuum suffragio & consensu. Habeantur autem
 „Comitia Imperii intra sex menses à dato ratificatæ
 „Pacis, postea verò quoties publica utilitas aut neces-
 „sitas postulaverit. In proximis verò Comitiiis emen-
 „dentur inprimis anteriorum conventuum defectus;
 „ac tum quoque de electione Romanorum Regum,
 „certa constantique Cæsarea Capitulatione concipien-
 „da, de modo & ordine in declarando uno vel altero
 „Statu in bannum Imperii, præter eum, qui alias in
 „Constitutionibus Imperii descriptus est, tenendo,
 „redintegrandis Circulis, renovandâ Matriculâ, redu-
 „cendis Statibus exemptis, moderatione & remissione
 „collectarum Imperii, reformatione Politicæ & Justi-
 „tiæ, taxæ sportularum in Judicio Camerali, ordina-
 „riis deputatis ad modum & utilitatem reipublicæ ritè

Jura &
 negotia
 Comitio-
 rum circa
 politica.

„formandis, legitimo munere Directorum in Imperii
„collegiis, & similibus negotiis, quæ hic expediri
„nequiverunt ex communi Statuum consensu agatur
„& statuatur.” (a) Varia hujus legis capita in sequen-
tibus Imperatorum Capitulationibus præsertim in no-
vissima Augustissimi Francisci I. explicata, ac exten-
sa extant in quovis ferè articulo E. G. Cap. Noviss.
A. I. §. 3. 5. 7. A. II. §. 4. 5. & plerisque aliis. (b)

(a) I. P. W. a. 8. §. 2. & 3.

(b) Scopi nostri non est fusiùs de his differere, amplis-
simos ea omnia commentarios desiderant, varios-
que jam pepererunt.

§. V.

Transitio
ad nego-
tia Comi-
talia Sa-
cra.

Circa sacra non omni planè Jure Comitia Im-
perii destituuntur, nec minima illorum hac in parte
est Authoritas, si præsertim modernam Germaniæ fa-
ciem intueamur. Ab ovo rem exordiri, filo tempo-
rum trahi, & facta præmittere juvabit, dein quid
Divino humanoque Juri conforme sit, dispicere lice-
bit. Ut clariùs loquar, si non omnia præcipua saltem
negotia Sacra & Ecclesiastica in Germaniæ Comitiiis
publicæ consultationi exposita afferam, ac quid ibi re-
ctè quid minùs legitimè factum, quid Jure fieri ad-
huc possit soleatve deinceps indagabo, libertate Aca-
demicâ haud iis denegandâ, qui foliis suis nemini quid-
quam detractum, neminem læsum volunt.

§. VI.

Res Sacræ
& Ecclesi-

Ac primò occurrunt nobis celeberrima Regum
Fran-

Francorum ac Imperatorum Carolingicorum Capitularia non ab iis solum, sed ex consilio Magnatum in solennibus Curiis hoc est illius ævi Comitibus promulgata. Germania scilicet nostra Magna fidem Christi recenter Carolo præsertim M. Occidentalis Imperii non minus quam Ecclesiæ restauratore edocta, Christianis etiam, ac Ecclesiasticis legibus erudiri debebat; illa igitur Caroli ac Ludovici Pii potissimum auspiciis concinnata ac in brevissima capitula digesta CAPITULARIUM nomen acceperunt. Hisce, ne quid dissimulare videar, præter varia, quæ ad negotia civilia pertinent, insertum quidquid ferè ad Christianam Populi pietatem, ad Ecclesiarum regimen, ad Ecclesiasticam disciplinam spectat. (a)

affice ad
Comitia
delata sub
Imperato-
ribus Ca-
rolingis.

(a) Præter antiquas editiones nitida est illa, quam Stephanus BALUZIUS adornavit: fragmenta extant in HARDUINI Tom. IV. Concil. Col. 823. seqq.

§. VII.

Lites Henrici IV. Imperatoris cum Pontificibus, & causam excommunicationis in illum à Gregorio VII. vibratæ ad Imperii Comitia delatam esse testantur scriptores suppare. (a) In Comitibus planè Wormatiensibus A. 1076. de depositione Pontificis Gregorii VII. actum atque ad Pontificem epistola exarata est, ut Pontificatu se abdicaret. Triburiæ in vicinia nostra Moguntina nobili tunc villa de depositione Henrici à Principibus cogitatum. In Comitibus Forchemensibus Henricus ex eadem causa excommunicationis reapse depositus, Rudolphus Sueviæ Dux A. 1077. electus Imperator

Causa Hen-
rici IV. à
Gregorio
VII. ex-
communi-
cati.

tor fuit, Brixia dein A. 1080. Moguntia A. 1106. eadem causa in Comitibus reassumpta fuit.

(a) Vid. LAMBERTUS SCHAFFNABURGENSIS, OTTO FRISINGENSIS, HERMANNUS CONTRACTUS ad annos praedictos.

§. VIII.

Causa Investiturae per baculum & anulum sub Henrico V. & alia Ecclesiastica in Comitibus pertractata sub Friderico I. &c.

Negotium investiturae Episcoporum inter Pontifices & Imperatores Paschalem II. & Henricum V. praecipue controversum cum Statibus Imperii pariter communicatum, in Comitibus Francofurtensibus A. 1109. Ratisbonensibus A. 1110. Fuldensibus & Quedlinburgensibus A. 1120. ac in Comitibus Wormatiensibus A. 1122. celebre illud concordatum inter Calixtum II. & Henricum V. compositum est. (a) Extat quoque constitutio quaedam à Friderico I. in Comitibus Constantiensibus A. 1152. edita de pactis inter Imperium & Ecclesiam servandis, & alia ejusdem circa res Ecclesiasticas. (b) Similiter Ottonis IV. Decretum de bonis Ecclesiasticis in necessitatem publicam erogandis, in Comitibus Valentiensibus A. 1212. (c) Friderici item II. de libertate Ecclesiastica & similes alia. (d)

(a) Videantur OTTO FRISINGENSIS, CONRADUS URSPERGENSIS &c. Concordatum ipsum passim extat. Conf. *Dissertatio Jo. Guilielmi HOFFMANN ad praedictum Concordatum*, cujus tamen invectionis bene respondit P. Ignatius Schwarz Colleg. Histor. part. 6.

(b) Apud GOLDASTUM tom. 3. *Constitutionum Imper.* pag. 331.

(c) Apud GOLDASTUM tom. 1. *Constitut. Imp.* pag. 289.

(d) Numerat easdem PFEFFINGER ad *Vitriarium* Tom. 1. Lib. 2. fol. 67. Varia huc pertinentia in Archivii sui spicilegium Ecclesiasticum retulit LÜNIGIUS.

§. IX.

§. IX.

Diffidia Ludovici Bavari cum Pontifice Joanne XXII. ejusque Successore varia in Imperio excitarunt Comitia. Ratisbonæ A. 1314. edictum Ludovici contra Joannem, vel potius appellationis diploma emanavit. (a) Speciali notâ digna sunt Comitia in Rense ad Rheni prope Lohnstenum ripam adversam coacta, in quibus æmuli dignitatis Imperatoriæ & Imperii Principes sancivêre: Imperatorem illum habendum esse, qui ab Electoribus Romani Imperii electus sit, licet à Pontifice coronatus, aut consecratus non esset, reum verò Majestatis illum, qui contradixerit, fore. (b) Pontifice insuper Benedicto XII. Avenione Sedente, tum Philippi Galliarum Regis metu, tum Gallorum Cardinalium persuasionibus in Ludovicum Bavarum paulò acerbiorè, hac occasione Imperii Electores primum Electoralis Unionis fœdus pro sua Juriùmque suorum tutela pepigerunt (c) Scriptis ad Pontificem litteris causam Ludovici excusantibus. (d)

Causa Ludovici Bavari à Joanne XXII & Benedicto XII. Pontificibus excommunicati.

(a) Extat apud GOLDASTUM *Constitut. Imper. tom. 1. pag. 325.*

(b) Extat apud ALBERICUM DE ROSATE *ad leg. 3. Cod. de quadrien. præscript. & multos Recentiores.*

(c) Videatur MÜLLERS *Reichs-Tags-Theatrum unter Friderico V. tom. 1. Erste Vorstellung. cap. 24. §. 1.*

(d) Extant litteræ apud HENRICUM REBDORFFIENSEM *ad A. 1339. & MÜLLERUM loc. cit.*

§. X.

Causa
schismatis
reforma-
tionis Ec-
clesiæ ac
Gravami-
num con-
tra Sedem
Apostoli-
cam sub Si-
gismundo
&c.

Novam materiem Ecclesiasticarum deliberatio-
num Cæsari & Imperio præbuit magnum illud schisma,
quo Ecclesia post obitum Gregorii XI. scissa fuit, quâ
curâ Sigismundus Imperator eidem extinguendo stu-
duerit, ejus res gestæ & Concilii Constantiensis acta
(ubi ferè Status Imperii omnes simul convenerant) do-
cent. Sed novæ post Concilium Constantiense lites.
Caput reformationis Ecclesiæ in Concilio Constantiensi
examinandum ac decidendum ad Basileense Concilium
delatum erat, in quo ipso novum schisma exarsit Con-
cilio Basileensi Eugenium IV. Summum Pontificem
deponente, ac Amadeum Sabaudia Ducem Felicem
V. dictum eligente Sess. 34. & 39. (a) Tempora tam
turbulenta variis Imperii Comitibus occasionem præ-
buere. Principes Electores imprimis coactis Comitibus
Electoralibus novam unionem inivere eum in finem, ut
schisma prædictum componerent, casu autem, quo
non, mutuo se auxilio, consilioque juvarent, reliquos
item Imperii Principes hoc exemplo præirent, publi-
co simul instrumento contestati, se nec Eugenii nec
Concilii partibus accessuros, sed in hac discordia neu-
trarum partium futuros esse. (b)

(a) Conferantur *Hermanni von der Hard* acta Con-
cilii Constantiensis ac *Tomi Conciliorum Har-*
duini.

(b) Unionem hanc Electoralem de A. 1438. Jovis post Do-
minicam Oculi, nec non Instrumentum solenne susce-
ptæ neutralitatis de eodem anno & 17. Martii, uti
&

& confirmationem prædictorum per novam Unionem Electoralem de A. 1439. Festo S. Martini exhibet MÜLLER, in *Reichs-Tage-Theatro* Tom. I. Cap. 4. §. 8. *seqq.*

§. XI.

Circa id tempus per deputatos Nationis Germanicæ in Concilio Constantiensi exhibita sunt quædam circa res Ecclesiasticas præsertim beneficiales capita, quæ nomen acceperunt AVISAMENTORUM CONSTANTIENSIIUM (a) quibus quoddam remedium allaturus, interimisticum cum eadem Natione Concordatum iniisse dicitur Martinus V. (b) Successerunt deinde avisamenta Moguntina, ejusdem, cujus priora, ferè tenoris Moguntia A. 1440. à Principibus Electoribus confecta, ac ad Concilium Basileense missa. (c)

(a) Apud GOLDASTUM *Tom. I. Constit. Imp. pag. 391.*

(b) Concordatum exhibet LEIBNIZ *Cod. dipl. 7. Gent. p. 384.* Relatum quoque conspicitur in editionem novissimam *Recessuum Imperii p. I. N. 32. pag. 111.* quæ prælum propediem deferet.

(c) Extant apud MÜLLERUM *Cit. Tom. I. Erste Vorstellung Cap. 4. §. 13.* Ac in *Cit. Edit. Corporis Recept. Imp. p. I. N. 44. pag. 166.*

§. XII.

Celebrantur Comitia à Friderico V. Moguntia A. 1441. habita, ubi de extinguendo Schismate deliberatio inita, invitato ad eundem Conventum Galliarum Rege

Comitia Moguntina de A. 1440. circa eadem objecta.

Rege Carolo VII. In Comitibus hisce Imperator Ordinum Authoritate, consensuque edidisse dicitur à LUDEWIGIO (a) proscenia Evangelicæ reformationis, quo indigitare videtur scriptum, quod sub nomine reformationis Friderici III. in lucem edidit GOLDASTUS (b) non unius fœtûs spurii, etiam suorum testimonio, Parens fœcundus, provocans ad Palatinum, Saxonicum ac præcipuè Moguntinum Archivium. Continet revera scriptum istud atroces in Clerum calumnias, mendacia & ineptias circa civilia etiam negotia tam manifestas (c) ut mirum, quâ ratione schediasma hoc tam insigni titulo honorare voluerit LUDEWIGIUS: fatetur insuper ipse GOLDASTUS confarcinatum hunc libellum famosum non à Cæsare, & Principibus aut eorum jussu, sed in Civitatum conventu, Cæsari vero oblatum, denique vim legis haud accepisse; verum, uti ex his sequitur pessimè à GOLDASTO inscriptum esse *nomen reformationis Friderici*; pessimè item ac falsò dici à LUDEWIGIO *ab Imperatore Ordinum Authoritate, consensuque editum*, ita ex innumeris aliis momentis, si immorari liceret hisce quisquiliis, probari posset famosum hunc libellum à sapientissimo piissimoque Imperatore neutiquam in Comitibus propositum fuisse, multo minus probatum.

(a) LUDEWIG. *Dissert. de Principum S. R. I. Pot. in Sacris antè P. R. Cap. 2. §. 8.*

(b) *Reichs-Sagung* Fol. 166. undè exscripsit idipsum MÜLLERUS loc. Cit. Cap. 5.

(c) Ex-

(c) Exempli loco fit ejusdem egregiæ, si Diis placet, Reformationis, Articulus V. hujus tenoris: alle Doctores der Rechten, sie seynd geystlich oder weltlich, im heyligen Römischen Reich teutscher Nation, sollen, nach laudt der fürgenommenen Reformation, an kaynem Gericht, bey kaynem Rechten, auch in kayns Fürsten, oder anderen Råthen mer gelitten, sunder gang abgethon werden. Sie sollen auch fürbaßhin vor Gericht oder Recht nicht weitter reden, schreiben, oder Rath geben. Seitmals G. Ott den Menschen mit seyner aianen Weyshaidt begnadet oder vorsehen hat / (præclara ratio!) so mag er in der neuen fürgenommenen Ordnung seines Rechtens selb wohl warten.

§. XIII.

In Comitiiis subsequentibus majori Studio, extinguendo Schismati operam navârunt. Ex Norim-^{Comitia Norimbergensia, & Unio Electoralis.} bergensibus A. 1442. missi Basileam qui Concilium Generale indubitatum peterent. (a) A. 1444. ex aliis Norimbergensibus missus Romam ad Pontificem Eugenium Æneas Sylvius Friderici Imp. tum Secretarius, ut novum in Germania Episcoporum Conventum Pontificiâ Authoritate & consensu cogendum suaderet. At regerebat Eugenius: hoc modo Ecclesiæ pacem non quæri; sed novam seditionem. (b) Interim crevit discordia, deposuerat Eugenius Theodoricum Coloniensem & Jacobum Trevirensen Archi-Episcopos ceu Concilii Basileensis assertores; (c) coiverunt propterea Electores Francofurti ad Mœnum A. 1446. ac Unione Stabilitâ convenerunt: ni Eugenius irritam depositionem hanc decerneret, Nationis onera tolleret & Authori-

thoritatem Conciliorum, ut Constantiæ, Basileæque asserta fuerat, profiteretur, se Eugenii depositioni Basileæ factæ adhæsurus; additum porrò: fœdus duraturum, si vel maximè Imperator Fridericus illi non accederet, sed à partibus Eugenii staret, quin in Unione Electorali A. 1446. in legem transivit; **W**ere es auch, daß einiger Unglaube oder ein ander Scisma hernach in der Christenheit entstünde, do **G**ott vor sey, so sollen, und wollen wir uns darun zusammen sitzen, mit unseren geleerten Pfaffen und Freunden, uff einen Tag gegen Meins, Franckfurt oder Aschaffenburg, denn dann ein Bischoff zu Meins, der in Zeiten ist, an der Stedte eine darun beschreiben soll, und bey einander verbleiben, und die Sache handlen. (d)

(a) Videatur MÜLLERUS *loc. Cit. Cap. 15. Fol. 203.*

(b) ÆNEAS SYLVIVS *Epist. 98. BROWERUS Annal. Trevir. Lib. 19. pag. 282. N. 70.*

(c) RAYNALDUS *ad h. A. Tom. 18. pag. 319.*

(d) GOBELINUS PERSONA Vicarius Bonnensis postea Pii II. Secretarius *Commentar. Pii II. l. 1. p. 11. N. 10.* Unio Electoralis extat apud MULLERUM *Cit. Cap. 23. Fol. 305. & alibi.*

§. XIV.

Comitia
Franco-
furtensia,
& Con-
cordia
Nationis
Germani-

Ægrè tulit Imperator hæc Electorum placita, indignum atque impium dicens, nisi Papa, quæ petuntur, concesserit, ab eo descire; missurum tamen se ad Eugenium, ac rogaturum, ut justis, quæ viderentur, postulatis consentiret. (a) Misit porrò Romam Æneam Sylvium

Sylvium, missis eò pariter Electorum Legatis, ac cum ^{ca cum S.} res novo schismati aut veteris augmento ansam dare ^{P. Eugenio} videretur, Eugenius, ut malum id præcaveret, ac ^{IV.} sublatâ etiam neutralitate (§. 10.) Nationem Germanicam ad suam obedientiam perduceret, ad Conventum Francofurti Calendis Decembris conscriptum (b) misit Thomam Episcopum Bononiensem (qui postea Nicolaus V. P. M. Joannem Carvajalem, qui postea Cardinalis S. Angeli, & Nicolaum Cusanum similiter postea Cardinalem eruditione clarum. In hisce Comitibus dexteritate potissimum Æneæ Sylvii in has pacis leges itum per majora. I. Ut Concilium generale ad pacandam Ecclesiam indiceretur in Germania loco à Pontifice designando. II. Authoritas Decretorum Conciliorum præcedentium firmaretur. III. Gravaminibus Nationis Germanicæ remedium ferretur IV. Archiepiscopi Colonienfis & Trevirensis suis sedibus restituerentur (c) missâ dein vigore Comitialis Decreti Legatio Nationis Germanicæ solennis, Legationis capite Æneâ Sylvio, obedientiam Pontifici sub his conditionibus præstitura: quæ demum reipsâ præstita fuit, ac pacis conditiones à Pontifice acceptatæ. (d)

(a) GOBELINUS loc. cit.

(b) Notavit hæc vir clariss. D. BARTHEL *Dissert. prælim. ad Concordata German. Sect. 6. §. 6. seqq.* ubi & enumerat Principes in Comitibus præsentés. Uberius verò JOANNIS *Rerum Mogunt. tom. 1. in Theodorico §. 5. N. 4. & 5.*

(c) GOBELINUS loc. cit. p. 11. 12.

(d) Te-

(d) Testis oculatus obedientiae praestitae S. ANTONINUS *hist. p. 3 tit. 22. cap. 11. §. 18.* Bulla Confirmationis Eugenii, quae incipit: *inter Cætera*: extat in *Bullario CHERUBINI editionis Lugdun. 1692. inter Bullas Eugenii IV. N. 29. Conf. MÜLLER loc. cit. c. 26.*

§. XV.

Diæta A-
schaffen-
burgensis,
& Con-
cordata
Germaniæ

Eugenio ad plures mox abeunte, successor Nicolaus V. in primis curis habuit, ut prædictæ Concordiæ articulus tertius executioni daretur; misit itaque in Germaniam prædictum Carvajalem nunc Joannem S. Angeli Cardinalem, qui in Diæta Aschaffenburgi ab Imperatore indicta A. 1447. præsentibus ex parte Cæsaris Æneâ Sylvio, & Jurisconsulto Hartungo, operâ præsertim Electoris Moguntini Theodorici (a) celeberrima illa circa Beneficiorum collationem & annatas Concordata cum Germanica Natione composuit. (b) Equidem haud omnes in Diæta Aschaffenburgensi præsentibus erant Status, quin aliqui etiam concordatis illis contradixisse dicuntur, insuper quædam Ecclesiæ particulares Germaniæ aut ea non receperunt, aut observantiâ contrariâ iisdem derogârunt; interim Concordata & Ecclesiasticæ, & Publicæ Imperii legis nihilominus vim habere, atque ad supremam legis hujus Custodiam Cæsarem ab Electoribus in Capitulatione adstringi notum est omnibus.

(a) GOBELINUS *l. cit. p. 14.* JOANNIS *loc. cit. N. 11.* MÜLLER *loc. cit. cap. 27. §. 7.*

(b) Extant passim apud MÜLLERUM *loc. cit.* & alibi. Bulla Confirmationis quae incipit: *ad sacram*: & Concordatorum

torum nomine potissimum venit apud CHERUBINUM cit. inter Bullas Nicolai V. est ordine ima.

§. XVI.

Post Concordata, quæ super manserunt lites, (a) Depositiones Præsul-
vel ad Comitiam planè non, vel sine effectu delatæ sunt, lum Ger-
(b) adeoque hujus loci non sunt. Alia tamen tunc etiam mania ad
Negotia Ecclesiastica Comitibus materiam præbuere. Comitiam
Depositi Dietheri Archi-Episcopi Moguntini, quam pro- delatæ &c.
bare videbatur Imperator totam Germaniam in partes
traxit, in qua non tam de Adolpho ac Diethero ageba-
tur, quam de Pontificia & Imperiali Autoritate,
quam factio altera oppugnabat, altera asserebat (c)
summo rei Moguntinæ damno. Huc etiam pertinent cau-
sa decimarum reddituum sacrorum in bellum Turcicum im-
pendendæ ad Comitiam delata. (d) Causa attentatæ depo-
sitionis Archi-Episcopi Salisburgensis Joannis ob de-
negatum spoliū suppellectilis defuncti Archi-Episco-
pi. (e) Controversia Jurisdictionis Ecclesiasticæ, quam
nimium extendi quidam querebantur in Comitibus Lin-
daviensibus A. 1496. & 1497. (f) Abusus item quæ-
stionariorum, de quibus in iisdem Comitibus conven-
tum, ne nimii terminarii aut stationarii regiones per-
vagentur, alique abusus committantur. (g) Cau-
sa novi schismatis tempore Conciliabuli Pisani præca-
vendi &c. (h)

(a) Legi possunt hac super re Martini Mayeri Cancel-
larii Mogunt. mutua cum Ænea Sylvio litteræ
præsertim Responsum hujus ad Gravamina nostræ
Nationis in *Tract. de ritu, situ, &c. Germaniæ,*

excerptum a Bzovio *Annal. Eccles. Tom. 18*
pag. 186.

(b) Vel enim quorundam inquietorum motus, vel pia desideria fuerunt, quæ in Comitiiis Lindaviensibus exposita sunt.

(c) RAYNALDUS *Tom. 19. ad A. 1462. N. 26. MÜLLER Tom. 2. Vierte Vorstellung. cap. 20.*

(d) Frequentia exempla in Comitiiis post A. 1450.

(e) Vid. MEZGER *Histor. Salisburg. ad A. 1487. cap. 44. pag. 508.*

(f) Vid. MÜLLER *l. c. T. 3. f. 72.*

(g) Idem *l. c. f. 75.*

(h) *R. I. Trevir. & Colon. A. I. §. 4.*

§. XVII.

Lutherus
in Comi-
tiis Wor-
mat. pro-
scriptus A.
1521.

Exortis feralibus in Germania religionis diffidiis, à nemine non, bono Imperii Cive, deplorandis, fertilis seges negotiorum Comitialium in materiis sacra cernentibus excrevit. Jam initio turbarum iis componendis remedium quæsitum fuit in Comitiiis Augustanis A. 1518. Accersitus illuc Lutherus, sed nil Cajetani Cardinalis Legati Apostolici commotus precibus, aut percussus minis, aleâ semel jactâ, quâ cœperat viâ progressus est, (a) Carolus V. neo-Imperator in primis curis habebat, flammam hanc in ipso ortu extinguere. Indicta eam in rem Comitia Wormatiensia A. 1521. quæ ibi peracta enarrant alii, nobis notâsse

tâsse pro scopo nostro sufficiat: Lutherum irritis selectorum Principum, quorum caput erat Richardus de Greiffenclau Elector Trevirensis, laboribus, publicis privatisque monitis, doctrinae suae tenacem ex Imperiali & Regia Authoritate nec non *consilio & assensu Electorum & omnium S. R. I. Principum, Ordinum, & Statuum* unâ cum asseclis & fautoribus solenniter proscriptum, ac ejus doctrinam damnatam. (b)

(a) Conf. UHLENBERGIUS in *Vit. Luther. c. 2.*

SLEIDANUS *de Stat. Rel. & Reipub. l. 1. init.*

PALLAVICINUS *Hist. Conc. Trident. l. 1. seqq.*

FLEURI *Histoire Ecclesiastique L. CXXV.*

(b) Edictum proscriptionis extat in LUNIGII *Reichs-Archiv part. gen. cont. 1. p. 437.* & in GOLDASTI *Constit. Imper. Tom. 1. F. 441.*

§. XVIII.

Quæ coacta abhinc Comititia ferè simul Rerum Ecclesiasticarum fuere examina. Caroli V. edictum plus fragoris quàm ponderis habuerat: abibat ille in Hispaniam novo bello non cum Gallis solum, sed postmodum cum ipso, quem oppugnabat Lutherus, Pontifice collisus, capto Clemente VII. direptâ Româ. Addebant hæc animos iis, qui blando libertatis veneno jam inescati erant. Hæc inter Comititia convenerant Norimbergæ Annis 1522. 1523. 1524. Adrianus VI. P. Germanico non ortu solum sed & candore notus eò miserat Cheregatum Nuntium, qui Religionis diffidia componeret: hic ipsummet suum mandatum, Instru-

Comititia
sequentia
in hac cau-
sa, & cen-
tum gra-
vamina
Norim-
bergenfia.

tionem vocant. (a) Statibus exhibebat, quin jussu Pontificis urgebat, *ut Status Pontificiis litteris honorati ipsum informant, quibus mediis eorum judicio videatur huic pessimæ sectæ commodius obviari posse*, verbis, queis multum Comitibus deferebat Pontifex, neque tamen revera Sacrarum Rerum decisionem addicebat. Hanc Pontificis benevolentiam, rependebant Protestantes libello Centum gravaminum, Nationis Germanicæ, tantum ab illis celebrato, *omni auro cariore* ut ait LUDEWIGIUS (b) quem post discessum Legati Pontifici mittebant, quibus continebantur quædam Nationis Germanicæ querelæ, sub Maximiliano I. circa res beneficiales & annatas jam propositæ, reliqua verò omnia contumeliosa in Ecclesiasticos generatim, nominatim verò in Romanam Curiam, incrustata veri bonive specie nata non ad dissidia componenda, sed ad novas turbas excitandas. Hanc ob rem Clemens VII. Adriani Successor alium Norimbergam Legatum Campegium Cardinalem misit, sed variis actitatis id solum conclusum à Comitibus: (c) I. Edictum Wormatiense executioniandum. II. Poscenda à Pontifice liberi in Germania Concilii indictio. III. Cogendum Spiræ novum Conven- tum, ubi gravamina prædicta Laicorum Principum contra Sedem Romanam, & contra Ecclesiasticos discutienda sint. IV. Evangelium à probatis Doctorebus in sensu orthodoxo prædicandum, interim verò Doctrinas controversas discutiendas à Theologis &c. Ex quibus id saltem patescit reverentem supremi Ecclesiæ Capitis Germaniam huc fuisse, nec tum adhuc Lutheranae doctrinæ multum propitiam. Denique sæpè

pè memorata Centum gravamina ad ulteriorem adhuc quæstionem ac deliberationem remissa sunt, adeoque ineptè dicuntur : *Systema Canonum a Statibus compositum.* (d)

(a) Extat apud GOLDASTUM *Constit. Imper* Tom. 1. Fol. 450. ac agnoscitur à Cardinali PALLAVICINO *Hist. Conc. Trid. lib. 2. c. 6.*

(b) *Cit. dissert. Not. 67.* Extant plurimis vicibus à Protestantibus prælo excusa apud HORTLEDERUM GOLDASTUM, SCHILTERUM.

(c) *Vid. Reichs-Abschied de A. 1524. §. 28. seqq.*

(d) Nimiùm insolentiæ, ut verbo Ludewigiano utar, habet, dum cum aliis idem asserit, centum illa gravamina à Catholicis etiam Statibus concinnata, *Ordines S. R. I. Authores novi Juris Canonici adversus abusores veteris fuisse, quod non dubitarint Cæsari tradere in manus, & commendare ad promulgandum, & observandum in Germaniæ Ecclesiis, natum inde Systema centum novorum Canonum esse &c.* Ut enim omittam momenta illa, quibus evidentè probat Vir solertissimus P. Ignatius SCHWARZ. *Colleg. Histor. p. 6. q. 3.* Centum illa gravamina confuta à Protestantibus, non à Catholicis Principibus, adeoque verè gravamina Protestantium, non Nationis Germanicæ fuisse, non possum saltem non mirari gravamina Catholicis illa imputari, & ab iis Pontifici, Cæsarique exhibita dici, quæ Lutheranizare, doctrinas Catholicas manifestè rejicere, adeoque suos Authores prodere nemo non videt. *Vid. COCHLÆUS testis coævus in Act. & Script. Lutberi ad A. 1523.*

§. XIX.

Comitia
alia in
Causa Re-
ligionis
usque ad
A. 1530.

In Comitibus Augustanis A. 1525. de iisdem summi momenti negotiis uno solum verbo mentio facta. (a) Egregiam verò vulneri medicinam invenit Conventus Statuum Spirensis, in quo conventum; ut usque ad Concilii celebrationem ita quisque vivat, imperet, sentiat, prout Deo, Cæsarique desuper reddere rationem se posse confideret (wie ein jeder solches gegen Gott und Kayserliche Majestät hoffet und getrauet zu verantworten. (b) An hoc ipso quidlibet credendi, audendique libertas non concessa? quiquis sanus iudicet. Improbavit meritò Carolus V. omnia ea, quæ neglecto Wormatiensi Edicto tam segnitè gesta essent à Fratre Ferdinando; feriora itaque neque tamen magis utilia fuere Comitibus A. 1529. Spiræ coacta, conclusum illic: I. Cogitandum antè omnia de Concilio Generali vel Nationali. II. Cum antea relatâ facultate credendi agendique, quæ quis coram Deo & Cæsare tueri se posse confideret, abutantur multi, ac hoc prætextu omnis generis horrenda dogmata, & sectas procudant, dispergantque, standum esse iis in locis Cæsaris Edicto Wormatiensi in Lutherum vibrato usque ad futurum Concilium, ubi edictum acceptatum, ubi secus, & mutata doctrina esset; nec Edictum illud absque publica rerum perturbatione executioni dari posset, res quiesceret usque ad futurum Concilium. III. Proscripti Sacramentarii, vetita Missæ abolitio, iussu, ne Catholici ibi etiam, ubi Doctrina nova exorta, Missæ interesse prohiberentur. IV.

IV. In Anabaptistas severissimum Edictum Capitali poenâ munitum contortum est. V. Statutum, ut Evangelium modo recepto ab Ecclesia, & probato explicetur, prædiceturque, cæterum (b) Religionis ergo nemini molestiam inferendam esse (c) Hæc utcunque moderata essent, interposita tamen à variis Statibus Protestatio, ortumque in Germania tum Protestantium nomen. (d)

(a) R. A. Zu Augsburg. A. 1525. §. 1.

(b) R. A. Zu Speyer. A. 1526. §. 4. Conf. COCHLÆUS in Act. Lutheri pag. 147. & 148.

(c) R. A. Zu Speyer. §. 1. usque ad 11. & adjectum ibi Edictum contra Anabaptistas.

(d) Nomina Statuum tum Protestantium narrat COCHLÆUS, SCHLEIDANUS & reliqui. Causam tueri student MÜLLER in *Evangelischer Stände Protestation*; STRAUCHIUS de *Causa Protestationis Ord. Protest.* Idem Scriptores eorum appellationem, Legationem ad Carolum Cæsarem, Conventum Schmalcaldiæ habitum narrant, quæ non sunt hujus loci.

§. XX.

Comitia Augustana A. 1530. fuere celeberrimum præsentia Cæsaris, omniumque ferè Imperii Ordinum, tum præcipuè exhibitâ Augustanâ Confessione non sic dictâ, quod hinc nata esset, sed quod ea à Melanchtone composita, à Luthero revisa ibi exhibita Cæsari fuerit. (a) Lectâ ibidem famosâ hac Confessione,

Comitia
Augustana
A. 1530
Confessio
Augustana,
ac Decretum
Imperatoris.

ne, lectâ itidem ejus refutatione à Catholicis Doctõ-
bus brevi tempore confectâ, modis pluribus tentata à
Cæsare Concordia sed irritis conatibus fuit; tandem
consentientibus (præter Saxonem Electorem, Princi-
pes quinque, Civitates sex, qui prædictæ Confessioni
subscripserant) Statibus omnibus edictum à Cæsare:
Habeant Protestantes usque ad 15tam Aprilis anni se-
quentis 1531. deliberandi tempus, velint, nolintne in
capitibus controversis assentiri Pontifici ac Cæsari? Ni-
hil præterea novi comminiscantur, aut typis evulgent,
Catholicis etiam subditis antiquum sacrorum usum im-
punem permittant; quos suam in tutelam Cæsar reci-
pit, nullos ex iis persuasionibus minisve in suas partes
trahant. Cùm Zwingliani pariter Confessionem quan-
dam Cæsari exhibuissent, eadem similiter refutata ac
rejecta, decretum insuper, ut Protestantes opem Con-
siliûmque in Sacramentarios atque Anabaptistas per Im-
perium coërcendos Cæsari conferant, injunctum simul,
ut Ecclesiastica bona à Protestantibus occupata resti-
tuantur sub pœnâ Banni, promittente Cæsare: labora-
tuum sese, ut Concilium Generale intra semestre in-
dicatur. (b) Denique in Comitiali Receptu (c) relatis
novis erroribus, avita Catholica fides tam luculenter
ac nervosè asserta, & Imperiali mandato ita inculcata
fuit, ut meliori modo vix possit. Ex quo apparet,
quam vana gloriandi causa Protestantibus hæc Comi-
tia fuerint olim, & sint hodie.

(a) Comitiorum horum varias circumstantias notatu
dignissimas hîc recitare pagellarum harum angustia
non

non patitur. Qui præsens fuit, has recenset COCK-
LÆUS in *Act. Lutheri A. 1530.* ex Protestantibus illo-
rum Titus Livius, SCHLEIDANUS L. 7. Recentiori sty-
lo ex Catholicis MAIMBOURG *Hist. du Lutheranisme*
L. 7. FLEURI *Hist. Eccl. L. 133. à §. 9.* ex Protestan-
tibus COELESTINUS in *Hist. Conf. Aug.* aliique.

(b) R. A. A. 1530. à §. 1. usque ad §. 11. §. 61. 64. &
passim.

(c) à §. 11. usque ad §. 57.

§. XXI.

Prædicto deliberandi tempore Protestantes non
aliter usi sunt, quàm ad firmandum propagandumque
suum fœdus, quod contra Cæsarem, ac rem Catholi-
cam jam pepigerant, opportunam cavillandi occasio-
nem nacti ex Electione Ferdinandi in Romanorum Re-
gem, quam Auræ Bullæ contrariam, ad stipulantibus
etiam Catholicis Bavariæ Principibus causabantur. So-
limanno insuper Turcarum Imperatore Germaniæ fini-
bus exercitu planè formidando incumbente, auxilia
omnia contra Turcas abnuebant; neque nisi concessâ
religionis libertate se Ferdinandum Regem salutaturos
profitebantur. Ut utrumque obtineretur à Protestan-
tibus, exoptante Cæsare & Ferdinando, missis Mo-
gono & Palatino Septemviris à Cæsare pacis Concilia-
toribus primæ cum Protestantibus Religionis induciæ
Norimbergæ ad finem Julii natæ & initio Augusti A.
1532. à Carolo confirmatæ fuerunt hujus tenoris: Ca-
rolus ut supremum Caput Imperii inducias usque ad

Primæ Re-
ligionis
Induciæ
concessæ
Protestan-
tibus in
Comitiis
Norimber-
genfibus
A. 1532.

Concilium Generale, vel in hujus defectu usque ad ulteriorem deliberationem cum Statibus Protestantibus concedit, Ecclesiasticorum bonorum possessionem eò usque contra intentatas in Judiciis Imperii lites indulget, vetatque religionis causâ cuiquam molestiam creari. (a)

(a) In Recessu Imperii Ratisbonensi hac de re nihil, ipsa verò transactio ejusque confirmatio extat apud GOLDASTUM *Tom. 2. Constit. Imp. pag. 172.* Varia hujus Conventionis arcana edidit PALLAVICINUS *Hist. Concil. Trident. lib. 3. cap. 9.* Conf. D. KOEHLER *Dissert. de prima pace Religionis Norimberg.*

§. XXII.

Colloqui-
um de reli-
gione &c.
in Comit.
Ratisbon.
A. 1541.

Quis Carolo, Germaniæ, reique Catholicæ indè fructus excreverit, eventus docuit. In Comitibus Wormatiensibus A. 1535. extirpatio fanatici Anabaptistarum Monasterii Westphalorum Regni decreta, in Comitibus verò Ratisbonensibus A. 1541. præsentē Legato Pontificio Card. Contareno Colloquium Catholicos inter & Protestantes Theologos habitum, electis à Cæsare collocutoribus, quin fidei quædam formula exhibita sub iis verborum involucris, ut acceptanda ab utrâque dissidentium parte crederetur, irritò planè effectu, nam nec Romæ, nec Catholicis pluribus aliis placuit, veritatem sub ambiguitate delitescere, Eckio ipso met ajente, formulam hanc Melanchtonizare. (a) Is porro Comitiorum finis: (b) Cæsar Concilium in Germania pollicetur, interim verò in doctrinis persistendum

dum esse jubet, novas invenire vetat, Reformationem morum à Card. Contareno propositam Ecclesiarum Prælati commendat, Augustanum Edictum unà tamen cum induciis Norimbergensibus illibatum manere statuit, adeoque forensibus litibus ex causa religionis (consequenter & bonorum Ecclesiasticorum) ortis usque ad Concilium supersedendum esse.

(a) Vid. ejus declaratio apud GOLDASTUM *Tom. 2. Constit. Imp. fol. 233. aliâque hac pertinentia ibidem fol. 183. Confer. PALLAVICINI Hist. Conc. Trid. lib. 4. c. 13. seqq.*

(b) R. A. zu Regensburg A. 1541. à §. 12. usque ad 32.

§. XXIII.

Comitia Spirensia A. 1544. præsentē Cæsare, Statibusque ferè omnibus celebrata nimis famosa sunt, quàm ut hic eorum mentio fieri non debeat, neque tamen est, cur rerum gestarum seriem, modos, rationes narremus. (a) Indigna rei Catholicæ, nec ipsâ Pace Westphalicâ hodie permixta, Cæsare dictatore constituta sunt; præterquam quod Ecclesiarum Prælati gravarentur variis iisdem impositis collectis, (b) Augustanum contra Protestantes edictum suspensum, bona Ecclesiastica possessoribus relicta à prisca religione deviantibus, Cameralis Judicii Assessores sine religionis discrimine recepti, Ministris Ecclesiarum & Scholarum Protestantium ex bonis Ecclesiasticis redditus assignati &c. (c) Catholici restituere ab initio Decreto

Comitia
Spirensia
A. 1544.
Catholicis
nociva.

huic, sed postmodum tamen Cæsari aut assensum præbuerunt, aut resistere noluerunt. Magis adhuc Pontificem, & Catholicos offendit, quod Carolus per utriusque partis Theologos annis seqq. Wormatiæ & Ratisbonæ fidei ac morum reformationis formulæ consueundæ allaboraret, arcanis tamen fortè Caroli rationibus. (*d*)

(*a*) Præstiterunt id historici Coævi: JOVIUS, BELCARIUS SCHLEIDANUS, & *Recentiores*.

(*b*) *R. I. §. 11. & passim.*

(*c*) *R. I. Spir. §. 77. ad §. 95.* Rationes politicas tantæ in Carolo facilitatis, odium erga Franciscum Gallia R. putant omnes, acerbius MAIMBOURG *Hist. du Lutheranisme. l. 3. ad A. 1544.*

(*d*) Vid. MAIMBOURG *l. cit. ad A. 1546.*

§. XXIV.

Libellus
Interim
Caroli V.
in Comit.
Augustan.

Exarsit hæc inter bellum Schmalcaldicum, quo feliciter confecto, in Comitibus Augustanis A. 1548. Status plerique se quoad articulos Religionis controversos Concilio Tridentino futuro submisere (*a*) cum verò id Bononiam translatum, & varias obtricas (*b*) ejus eventus incertus esset, Cæsar Decretum interreligionis edendum ratus, cui interea in Germania adhærendum esset, famosum illud INTERIM compilari jussit, quod, si concessum Laicis Calicem Eucharisticum, Clericis (iis qui tùm uxores jam duxerant) Matrimonium exce-

exceperis, ferè Catholicum, in variis tamen loquendi
 formulis ambiguum, plurimos Protestantium Theolo-
 gos acriter offendit, multasque iis sectas peperit, nec
 satis Pontifici ac Catholicis placuit, nec rei Christianæ
 profuit. (c) Non tamen contradixere in Comitibus Sta-
 tus Catholici, nec A. E. addicti. (d) Edita simul à
 Carolo Reformatio Ecclesiastica. (e) In Comitibus Au-
 gustanis A. 1551. de Concilio Tridentino continuando
 promulgata à Pontifice bulla recitata, (f) Concilium ve-
 rò acceptatum est, votis Ordinum etiam Protestan-
 tium. (g) Quin varii Protestantium Legati Triden-
 tum missi, an verò seriò hæc acta, & illorum ibidem
 propositiones, & eventus docuere. (h)

(a) *R. I. ibidem. §. 5.*

(b) Vid. PALLAVICINUS *Hist. Conc. Trid. lib. 10. & 11.*

(c) Confectum fuit à JULIO PFLUGIO Episcopo Naum-
 burgenfi, à Protestantibus sede pulso, à MICHAEL
 HELDING Episcopo Sidonio Suffraganeo Mo-
 guntino Catholicis, ac JOANNE AGRICOLA Islebio
 qui cum Melanchtone & Brentio Confessionem
 Augustanam concinnarat & Joachimo II. Electori
 Brandenburgensi à Concionibus erat. Extat Ger-
 manicè in Corpore Recessuum Imp. Latinè apud
 GOLDASTUM *Tom. 1. Constit. Imp. fol. 518. Conf. §.*
35. infra.

(d) *R. I. §. 14.*

(e) Extat in GOLDASTI *Constit. Imp. Tom. 2. fol. 326.*

(f) *R. I. Aug. A. 1551. §. 3.*

(g) *Vid. R. I. §. 4. & fin.*

(h) Vid. PALLAVICINUS *l. cit. l. 11.*

§. XXV.

Transa-
ctio Pas-
sav. & Pax
Religiosa
in Comit.
Augusta-
nis A.
1555.

Latuit scilicet ignis sub cinere doloso, exspectante tantum Mauritio Saxone, Electoratu à Cæsare recenter donato, tempus opportunum, quo Protestantes in libertatem ab obsequio Synodo Tridentinæ, quam semper abhorruerant, præstando assereret. Non diffitentur hanc belli causam Protestantes, licet alias belli à se suscepti rationes, ceu fieri solet, præ se tulerit Mauritius, ipsa belli series & fugati Oeni-Ponto Cæsaris Historia omnibus narratur. Hæc arma transactionem Passaviensem extorserunt, quâ, ut breviter dicamus omnia, inter Ferdinandum & Saxonem Conven- tum, intra sex menses Comitia indicantur, quibus de Religionis dissidio componendo agatur, usque ad hanc compositionem, nec ii, qui veteri fidei, nec ii, qui A. C. addicti ullo modo religionis ergò turbentur, aut quid molestiæ in personis bonisve iis inferatur, Came- râ Imp. Spirensi non excludantur &c. (a) Comitia ipsa A. 1555. Augustæ indicta fuere, ubi de compo- nendis Religionis dissidiis vix cogitatum, tranquillitati solum externæ Ferdinandus Rom. R. studere potuit. Igitur Transactio Passaviensis Comitiali Consensu firma- ta fuit (b) in hunc tenorem: I. Nemo antiquæ Religio- ni, aut Augustanæ Confessionis addictus religionis ergò molestiam patiatur. II. Hæc concordia excludantur, quotquot alterutrius Religionis non fuerint. III. Ma- neant Bona Ecclesiastica penes eos, qui illa tempore Transactionis Passaviensis possederunt. IV. Jurisdictio Ecclesiastica adversus A. C. addictos in rebus ad reli- gionem

gionem spectantibus suspensa esto, in rebus eò non spectantibus porro à Præfulibus, quibus competiit, exerceatur. V. Catholicis census, redditusque Ecclesiastici ex alienis etiam Territoriis solvantur, Bona verò Ecclesiastica antè Transactionem Passaviensem ad alios pios usus conversa, modò illa ad immediatos Imperii Status non pertineant, hisce usibus deinceps addicta maneant. V. Nemo subditorum, aut quispiam alius, vi, aut arte ad Religionem pertrahatur, concessò tamen subditis Jure emigrandi. VI. Qui à veteri Religione desciscit Ecclesiasticus, ejus quodcunque Beneficium vacasse statim censebitur, illudque aliis Catholicis conferendi potestas Capitulis aliisque, quibus de Jure competit, conceditur. (c) Diffidia Religionis per Concilium Generale aut Nationale, Colloquium, aut Conventum Imperii componantur, fin verò id fieri non possit, usque ad amicabilem Controversiarum Religionis compositionem pax ita conclusa nihilominus duret. (d) Desideraverant Protestantes, ut simul Catholicis liceret juxta formulam fidei interimisticam vivere, adeoque Calice Laicis uti, & Cœlibatum abjicere Clero, quia verò hæc formula solis Protestantibus (vid. §. 35.) scripta erat, nec ipsismet arridebat, hinc ad permittendam illam suis subditis Catholicos adigere nequiverunt.

(a) Vid. Transactio ipsa in Corpore Recessuum Imperii & passim prostant.

(b) Licet ipse Cæsar nunquam aut transactioni, aut Pacti Religionis Augustanæ subscripserit, & Otto Truchsesius Cardinalis Augustanus protestatus fuerit.

(c) Voca-

(c) Vocatur hoc RESERVATUM ECCLESIASTICUM quod §. 18. R. I. per hæc verba : Demnach haben wir in Krafft hochgedachter Römischen Kayserlichen Majestät uns gegebenen Vollmacht und Heimstellung erkläret und gesetzt &c. insertum fuit.

(d) Vid. R. A. Zu Augspurg. A. 1555. d §. 14. 30.

§. XXVI.

Colloqui-
um Wor-
matienſe
Religio-
nis, lites
aliæ circa
Religio-
nem usque
ad bellum
tricenna-
le & P. W.

Cùm per hæc vulnus sanatum non esset, facile recrudit. Protestantes, licèt Ferdinandi arbitrio ea in re se submisissent, Reservati Ecclesiastici abolitionem petebant; Ecclesias etiam Metropolitanas & Cathedrales cum Principatibus, innumeras item alias minores sæcularibus usibus suis addicebant, Catholicorum subditis Protestantibus liberrimum religionis exercitium indultum volebant. Catholici, ut parta tuerentur, unicè laborabant, quod ipsum, uti & Gebhardi Truchsessii Coloniensis Electoris ad Protestantium sacra deficientis exauthoratio, rigor Cæsaris in causa Aquisgranensi, & Donawerthenſi, lites circa successionem Juliacenſem, Electio Friderici Palatini in Bohemiæ Regem, Protestantium Unionem, & oppositam Catholicorum Ligam, ac demum tricennale Bellum peperere. (a) Sed, ut pro scopo nostro Comitiorum filo insistamus, in Comitiiſ Ratisbonensibus A. 1557. viam colloquii pro componendis Religionis diffidiis ingredi placuit. (b) Quod ipsum Wormatiæ inchoatum, magnâ dissensione & confusione Protestantium Theologorum abruptum, ac (c) vanitate hujus remedii cognitâ, postremum fuit, quod

quod publicâ Imperii Authoritate indiceretur. Ad Comitia Augustana A. 1559. 1566. 1582. & Ratisbonensia A. 1575. 1576. 1594. 1608. & 1613. quam plurima ab utraque parte Religionis gravamina delata fuere, de Reservato Ecclesiastico, de Autonomia Religionis, de interpretatione Pacis Religiosæ, & extensione ad sic dictos Reformatos, de Bonis Ecclesiasticis &c. Verum litibus tempus perditum, & belli tricennalis fomes accensus est.

(a) Quæ huc pertinent, Lehmannus in suis Actis de Pace Relig. collegit; videbis ibi Comitia Imperii senatum fuisse, in quo partium de Religione dissentientium exceptiones, replicæ, duplicæ triplicæ &c. recitatae.

(b) R. I. ibidem. §. 9. 10. seqq.

(c) R. I. ibidem. A. 1559. §. 3. seqq.

§. XXVII.

Bello hoc per Pacem Westphalicam extincto, varia adhuc Ecclesiastica Negotia Comitiali deliberatione agitata sunt, tam de parte in partem, quam inter ipsos, ceu Catholicos, ceu Protestantes: de exequendis P. W. tabulis Norimbergæ & Ratisbonæ varia peracta. (a) Circa Articuli quarti Ryswicensis celebrem clausulam multo fervore disputatum fuit A. 1698. controversiâ recrudescente A. 1714. tempore Pacis Rastadiensis & Badensis, ac A. 1736. tempore Pacis Viennensis. (b) Materia Calendarii plures in Comitibus motus excitavit, adhuc

Negotia
Ecclesiasti-
ca post. P.
W. ad
Comitia
usque ad
hæc tem-
pora de-
lata.

adhuc hodièdum haud compositos, ut fileamus innu-
mera gravamina, ut dicuntur, Religionis ad Legatos
Comitiales Protestantium Statuum, cum illorum, ut
sperare licet, & Catholicorum nausèa opportunè &
importunè delata, (c) alia inferius nobis occurrent.

(a) Collegit hæc *Job. Godefrid. de MEYEREN in Act. Pa-
cis executionis Norimbergens. 2. Tomis.*

(b) Vid. D. MOSER *Tract. de Clausula Articuli IV. P.
Ryswic.* Stipulatus est eandem sibi Rex Galliarum
quoad loca hoc fœdere Imperio, ejusque Statibus
restituta, sub hac conditione: *Religione tamen Ca-
tholicâ Romanâ in locis sic restitutis, in Statu, quo
nunc est, remanente.*

(c) Cui lubet illa perlustrare & in iis Ludi Magistrorum,
Ædituorum lamenta, lacrymas & lugubres nœnias
legere, consulat præter STRUVII *Historie der Reli-
gions-Beschwehden*, Voluminosum CORPUS GRA-
VAMINUM RELIGIONIS ab eodem compilatum.

§. XXVIII.

Acta Co-
mitialia
jus non fa-
ciunt, un-
de aliunde
de Jure
Comitio-
rum circa
Sacra Ju-
dicandum.

Atque hanc Rerum Ecclesiasticarum in Comitiiis
seriem paulò proluxius recitare oportuit, tum pro re-
rum dignitate, tum, ut præcipui nihil in materia pro-
posita omitteremus, tum denique, quod in hisce rebus,
quid factum sit olim, præcipuè indagari soleat. Inte-
rim, quæ hucusque ex genuinis fontibus adduximus
Comititalia circa res Sacras acta, exempla sunt, non le-
ges. Jus illa neutiquam efficere certum. Non enim
exemplis

exemplis, sed legibus standum esse docemur, nec observantiam Imperii universalem inde evincas, hæc enim, ut justa & valida sit, plura concurrere oportet, nec Catholici, nec Protestantes omnia laudabunt quovis tempore, vel ab universis Comitibus comitialiter conclusa, vel à parte in partem statuta. Comitalem Lutheri in Comitibus Wormatiensibus A. 1521. (§. 17.) proscriptionem me herclè hodierni A. C. addicti haud probabunt, ipsorummet Protestantium parva manus in Comitibus Spirensibus A. 1529. contra Comitiale Decretum protestationem interposuit. (§. 19.) Neque igitur & mihi probanda omnia, aut facta pro Jure tradenda sunt, sed divinis humanisque & publicis Imperii legibus quid conforme, quid difforme sit, atque ex hac norma, quæ Comitiorum circa Sacra jura fuerint, & sint hodiedum nunc perscrutandum.

§. XXIX.

Primo autem loco duobus verbis tangenda est quotidiana illa non minùs, quàm gravissima quæstio: an Principi supremo jus circa Sacra I. N. aut Div. non competit. Naturali Divinòque Jure Jus in Sacra Principi Christiano, adeoque in Imperio nostro Imperatori, saltem in Comitibus, competat? Protestantes adolescente doctrinâ suâ id statim asseruere; GOLDASTUS & SCHARDIUS eam in rem suos *de Jurisdictione Imperiali Scriptores* in volumina compegerunt. (a) HUGO GRODIUS *Lib. de Imperio summarum potestatum circa Sacra.* CONRINGIUS *Dissert. de Constitutione Episcoporum Germaniæ, & Dissert. de Conciliis & circa ea summæ potestatis Autoritate.* PUFFENDORFFIUS *Tract. de Ha-*
bitu

bitu Religionis Christianæ ad vitam civilem, ut alios minoris famæ dissertationum Scriptores, ac in Jus publicum Commentatores Protestantes omnes fileam, eandem opinionem viribus omnibus propugnârunt. (b) At Catholici uno ore omnes discretos à Deo Sacerdotii & Imperii fines agnoscunt, aliam scilicet Societatem Civium, cui Princeps præest, aliam Christianorum, cui Apostolos & Apostolorum Successores Christus præfecit, Regum esse tantùm credunt, fidem & Ecclesiam tueri, utriusque incrementum quærere &c. Atque hanc sententiam celebri Sermone jam exposuit Sæculo IV. HOSIUS magnus ille Cordubensis Episcopus ad Constantium Imp. Arianum ita scribens: (c)

„Tibi Deus Imperium commisit, Nobis, quæ sunt Ecclesiae, concredidit: & quemadmodum, qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit Ordinationi Divinae, ita & tu cave, ne, quæ sunt Ecclesiae, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias: date, scriptum est, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ Dei, Deo. Neque puto Imperatorem vel Principem Christianum unicum à Constantino M. usque ad Henricum VIII. Angliæ Regem, primum illum, ex causis orbi notissimis axioma Capitis Ecclesiae sibi asserentem, adduci posse, qui, licet benè multi Jura circa Sacra usurpare attentârint, varii bellis litibusque cum SS. Pontificibus concertârint, reverà tamen supremum Jus in Sacra exasse sibi vendicârint, aut Ecclesiae regimen Clero abjudicârint, & sibi penitus addixerit. Hanc verò veritatem Catholicam invictis argumentis probârunt, & Adversariorum argutias refutârunt (d) Pighius, Constant. Cajetanus,

Cajetanus, Turrecremata, Eckius, Sanderus, Bellarminus, Thomas Cajetanus, aliique in Bibliothecam maximam Pontificiam relati. Suarez in Libris adversus R. Angliæ. Becanus de Primatu Regio, Eugenius Lombardus in Regali Sacerdotio, ac, ut alios præteream, recentius clarè & nervosè Franciscus Schmier Jur. publ. Universal. Lib. III. C. 1. per totum, D. Barthel in Dissert. quam inscripsit de Jure Reformandi Veteri &c.

(a) Ex quibus tantum sequitur olim quoque fuisse Ecclesiasticæ Potestatis osiores, Pontificum Romanorum hostes, & Schismaticos.

(b) Sibi tamen haud constantes sunt, sed valdè variant assertores illi, quidam plus, minus alii, nimium omnes, quidam hoc, alii alio titulo Jus illud Principi adscribunt. Ita HOBBIUS in suo *Leviathan*. c. 26. egregiè delirat, dicens: Cives obligari, ut pro lege Divina habeant, quidquid à lege Civili pro lege Divina declaratur. Et HOUTUYN in *Polit. Contract.* §. 63. Principem Sacra regere, ut profana externa & lege Divinâ non definita. Refutatur hic à PUFFENDORFFIO in *appendice lib. cit.* qui in simili tamen errore hæret. Alii Jus Sacrorum, Jus Episcopale tantum dicunt, contra quos frequens D. BOEHMERI in *J. E. Protestantium* querela: alias lites refert idem L. I. Tit. 2. §. 82. & passim. Vid. D. MOSER. *Teutsches Staats-Recht. Lib. II. c. 19. seqq.*

(c) a S. ATHANASIO in *Ep. ad solitar. vit. agentes relatus.*

(d) Collegit eas PFEFFINGER *Lib. III. Tit. 2.*

§. XXX.

Multò mi-
nùs Stati-
bus Imp-
in suo Ter-
ritorio.

Quodsi verò supremæ in Republica potestati Jus circa sacra Naturali, Divinóque Jure non competat, quâ ratione id ipsum nostris Germaniæ Principibus, Cæsari, & Imperio nunquam non subjectis asseri poterit? Sunt nihilominus DD. Protestantes, qui Principibus Germaniæ antè exortum etiam Lutherum Jus in sacra competiisse jactitant, adeoque hanc civilis, ut ipsi putant, Imperii partem ab iisdem in Comitibus quoque exerceri potuisse, subinferre videntur. (a) Sed ficulneis profectò fundamentis nixi, quid enim? Prisci Germaniæ Duces (ut arguit LUDEWIGIUS &c.) Theodo I. Bojoariorum Rex, Henricus Leo pariter Bojorum & Saxonum Dux, aliique Paganismum proscribere, Episcopatus, Cœnobita & Collegia sacra condiderunt, Episcopos ipsos nominârunt; an indè Sacrorum potestas iis asseri debet? Idololatriam Princeps quivis, sicut alia scelera proscribere potest & debet, Episcopatus aliâsque Ecclesias fundare, præsentare, aut nominare Episcopos, aliôsque Beneficiatos, Laicis privatis, ne dum Principibus hodiedum licet. Sed inquiunt: Principes Germaniæ synodos coëgerunt, ut Thassilo II. Concilium Dingolfingianum in Bavaria & Arnulphus aliud ibidem: Episcopatus è loco in locum transtulerunt, ceu Henricus Leo Episcopalem Sedem Lubecam ex Civitate Aldenburgenfi: Episcopi illorum Landsassii fuerunt &c. Verum & hodiedum quàm plures Episcopi Principum Landsassii sunt in Terris Austriacis, & alibi, ac nostro etiam sæculo supremi Ecclesiarum Præ-

Præfules ægrè non ferent, aut tanquam usurpationem Juris sacri non accusabunt, si Principes Piissimi & Ecclesiæ Nutritii Munifici, ceu Henricus Leo & Thassilo: Conventus Episcoporum, non tam Imperio cogant, quàm monitis concilient, Ecclesias item præconsultâ Ecclesiasticâ Authoritate transferant. Sin verò secùs fiat, factumque sit, Jus indè non fluit. Miror verò LUDEWIGIUM, ut causæ suæ inserviat, pessima planè adducere Principum gesta: E. G. Theodo IV. Bavariæ Dux S. Emeranum Ep. Ratisbonensem cruento carnificio trucidari jussit; ergò legitimam in illum & consequenter alios Episcopos Duces habuerunt Jurisdictionem aut potestatem? Insigne reverà argumentum! Hujus furfuris sunt & LUDEWIGII reliqua, partim refutatione indigna, partim paulò post tangenda.

- (a) Præter minorum Gentium scriptores id affirmat SCHILTERUS *de Pace Religionis* c. 3. §. 15. Item *Dissert. de Condominio circa sacra*. PFEFFINGER *ad Vitriarium*. L. III. Tit. 19. §. 26 lit. A. RHEINHARD *Meditat. de Jure Principum, cum primis Saxoniae, circa sacra*, totus in eo defudat LUDEWIG *Dissert. de Principum S. R. I. potestate in sacris ante Paces Religionis*, at omnes contenti sunt, si Exempla quædam corraferint Principum, qui connivente Summo Pontifice quædam circa Ecclesiastica disposuerunt, aut eorum, qui limites suæ Jurisdictionis viâ facti transgressi sunt, quo me herclè intentum suum haud probant. Longiùs aberrat D. EVERHARDUS OTTO Profess. Ultrajectinus *Tractatione de Jure Imperat. & Statuum circa sacra*, fol. 66. illa verba I. P. A. V. §. 30. Jus Reformandi ex communi per totum Imperium ha-
- Etenus

Etenus (id est ab initio diffidii Religionis) *usitata praxi* cum Jure territorii Statibus competere, de jactitato prisco illo jure Germaniæ Ducum, de quo nec somniarunt quidem paciscentes, accipiendo.

§. XXXI.

Ex folis
itaque
Germaniæ
Legibus
publicis
determi-
nandum
Jus Comi-
tiorum
circa sacra.

Quodsi proindè Cæsari & Statibus, adeoque Comitibus Juris circa sacra quidquam superest, cum nulum in Naturalibus & Divinis legibus subsidium, id solum ex domesticis Imperii legibus petendum erit. Publicè testari oportet: hinc loci derogatum me nihil Pacis Religiosæ & Westphaliæ legibus velle, quas, ceu vinculum Concordiæ & Unionis Germanicæ, ut basin modernæ Imperii formæ suspicio, Catholico tamen mihi nemo ægrè feret, si simul asseram, & hinc præ primis notandum ducam: neutiquam omnia iis contenta à Catholicis Paciscentibus probata esse, aut probari adhuc, sed permittenda tantum, permittenda tamen tandiu sanctâ & inviolabili fide, donec exoptata & ab omnibus exoptanda dictorum foederum conditio resolvatur, & existat, scilicet amicabilis de diffidiis Religionis transactio. Alterum non minùs hinc probè advertendum est, quod argumentum à potestate & Jure Principum in suis territoriis ad Jus Statuum in Comitibus haud procedat: distincta sunt etenim illa, ac ampliora Jura Statibus, ut singulis, in suis territoriis competunt, quàm in Comitibus respectu Imperii Universi, undè nobis unica restat regula, juxta quam quæstiones adhuc proponendæ exigendæ sunt, scilicet: uti in Negotiis Politicis, ita in Sacris, id tantum Juris Comitibus competere,

petere, quod scriptis Imperii legibus, aut observantiâ legitimâ illis datum est.

§. XXXII.

His itaque suppositis suâ sponte sequitur: Comitiiis Imperii non competere potestatem ferendi leges circa Sacra universales; cùm enim nec Jure Divino & Naturali, nec ipsis Imperii legibus, aut observantiâ Imperatori & Statibus, aut seorsim, aut in Comitiiis conjunctim, Jus circa Sacra competat; Legum quoque sacrarum ferendarum potestas, quæ primus supremi hujus Juris effectus est, illis desit necesse est. Profectò, si modernam Imperii faciem intueamur, hæc omnia certiora evadunt; Legibus enim recentioribus frequenter inculcatum: in causis Religionis (quò Sacræ quælibet referri possunt) inter partes dissidentes controversis legislatores non dari, sed solam amicabilem compositionem legis loco fungi debere. Præterea, quæ Comitiali Decreto sancuntur, ab Imperatore tanquam supremo legislatore vel maximè vim accipiunt; at ex una parte Augustissimi Imperatores nostri ii non sunt, qui Catholicis Sacras leges dando, falcem in alienam messem mittere velint. Ex altera parte Protestantes in causis Religionis Imperatorem recusant legislatorem, ac in iisdem superiorem nullum agnoscunt. (a) Undè ex his principiis jam ante Pacem Westphalicam leges circa Religionem in Comitiiis ferri posse negavit ARUMÆUS (b) & alii Protestantes.

In Comitiiis condinequeunt leges Universales Ecclesiasticæ.

(a) *Per P. R. in Recessu Imp. Aug. 1555. §. 15. CON-
RING Dissert. de Præcipuis Negotiis in Comitibus Imperii.
§. 14.*

(b) *De Comitibus cap. ultimo. N. 7. seqq.*

§. XXXIII.

Nec pro
Protestan-
tibus, nec
pro Ca-
tholicis;
Licet ibi
præsentes
adsint ple-
rique
Germaniæ
Præsules.

Neque etiam Comitibus Jus competit, particulares
diffidentibus in Religione leges ferre. Protestantes ex
rationibus datis sibi leges dari à Comitibus haud patien-
tur, sed in partes casu eveniente ibunt, & si majora
etiam Protestantium vota in legem quandam pro suis
Ecclesiis convenirent, singuli quilibet status, se quoad
causas Religionis in suo territorio solum Deum judicem
revereri, dicent. De Catholicis arguit nonnemo: „in Co-
mitibus præsentes esse plerosque Germaniæ Episcopos,
quibus tota in Spiritualibus Germania subsit, in Co-
mitibus leges Imperii ferri per modum pacti cum Prin-
cipibus Sæcularibus, Ecclesiarum Advocatis natis, &
fundatorum Successoribus, nil interesse, si hæ le-
ges ferantur in Synodis Nationalibus per modum Ca-
nonis, si in Comitibus Imperii per modum Conven-
tionis, cum utrobique sint iidem legislatores Episcopi,
qui sint causa socia Recessuum Imperii; nec referre,
quod istæ Ordinationes promulgentur Autoritate Sæ-
culari Cæsareâ, id enim nullo Jure prohibitum, ac olim
factum, non itaque temnendas esse Imperii de Sacris
Constitutiones &c. Sed fucum hæc faciunt, & nihil
omnino Juris Sacri Comitibus evincunt; in his enim li-
cèt compareant Principes, qui simul sunt Episcopi,
persona

persona tamen Episcopi ibi planè quiescit, sola persona Principis se exserit, quæ per administratos rerum politicarum, quam Sacrarum tenaciores ad normam prudentiæ civilis negotia administrat, quis igitur comparisonem fieri inter Synodos Nationales, & hæc Comititia patietur? Sed age: an Comitii secundum se spectatis, & quatenus Rempublicam nostram repræsentant, Constitutiones Sacras sancire licet? ac proinde, an cuivis Principi Sæculari pars legislationis Sacræ competit? an cuiusvis votum in rebus Sacris valet? an verò solorum in rebus Sacris Episcoporum? Sin hoc posterius: ad quid prodest palpum obtrudere? Sin vero primum: clariùs & apertè dicamus, supremam potestatem civilem Sacras leges dare posse, & Protestantes etiam nobis Catholicis in Germania. Scilicet status Sæculares duabus tertiis votorum, & integro Collegio Civitatum Ecclesiasticos in Germania excedunt. Verum est quidem, quod arguitur: Episcopi sunt causa sociæ Reccessuum Imperii; sed vereor: ne Author Crisis supra dictæ societatem Leoninam non satis timeat. Verum itidem, quod leges illæ Ecclesiasticæ in Comitiiis sancirentur per modum pacti, sed hoc ipsum in quæstione est, an eas per modum pacti ferri in Comitiiis aut oporteat? aut deceat? Episcopi potestate legislativâ Sacrâ gaudent, licet Principis nomen fronti mandatorum præfixum non radiet, licet in Comitiiis regnorum sedem non habeant. Legislatores in Sacris sunt, in Cathedra sua sedentes, vel more Apostolorum primorum Christianorum, & omnium Ecclesiæ Sæculorum in Synodis congregati, haud verò in Regum Curiis,

& populorum conventibus, ubi libertas rarior esse solet, quam majoris potentiae metus. Omnes igitur ego leges Ecclesiasticas temnendas judico, praevalente Auctoritate Sæculari latas, conniventibus licet, aut ad consensum compulsis Episcopis præsentibus.

§. XXXIV.

Responde-
tur ad va-
ria argu-
menta ab
exemplis
petita: Ca-
pitularia
quomodo
confecta
in Regum
Franco-
rum Cu-
rais?

Specie veri magis apparente ex supra (à §. 6.) re-
lata observantia Imperii, in cujus Comitibus leges Ec-
clesiasticæ variæ latæ videntur, nobis objicitur: ipsi di-
ximus Capitularia Caroli M. Compendium ferè Cano-
num esse. At: utinam nemo magis, quàm piissimi Capi-
tularium Conditores thus adolere, ac Jus in Sacra u-
surpare vellet. Capitularia quatenus Ecclesiastica con-
tinent, non leges Francorum Regum sunt, sed vete-
rum Conciliorum Canones, collecti quidem ab ipsis Epi-
scopis, promulgati unà cum Civilibus Principum pla-
citis, Germaniæ Populis Imperatorum nomine præ-
fixo, ut reverentia iisdem, & obsequium facilius con-
ciliaretur; quis autem abnuìt inculcari Canones à Prin-
cipe posse? (a)

(a) Patescit veritas dictorum inspicienti Capitularia, ac
meretur adduci vel sola illorum præfatio apud
HARDUINUM Tom. IV. Concil. col. 823. ibi Carolus:
*Considerans unà cum Sacerdotibus - - - placuit ve-
stram rogare solertiam o pastores - - - sciat certissi-
mè sanctitas vestra, nostram vobis cooperare diligen-
tiam; quapropter & nostros ad vos direximus Missos,
qui ex nostri nominis Auctoritate, unà vobiscum cor-
rigerent, quæ corrigenda essent - - - ne aliquis quæso
hujus*

hujus pietatis admonitionem esse præsumptuosam judicet &c. Quod verò hic de Caroli M. Capitularibus, idem de Caroli V. Reformationibus dici potest, de quibus supra, quæ insuper potissimum Legatorum Apostolicorum curis concinnatae erant.

§. XXXV.

In celebri Caroli V. declaratione Religionis, vel Quâ ratione libellus Interim in Comitibus? ut dicitur, libello Interim planè fidei formula præscribitur. At nemo magis, quam Protestantes, hac in parte Cæsareæ & Comitiorum Authoritati restitit. (a) Docent hi hodiedum fidei controversias à Principe decidi non posse; (b) ac simul hic benè advertendum est: famosum illud Interim neutiquam Catholicis præscriptum, ejus observationem illis haud præceptam, sed folis Protestantibus, tanquam minus malum, permissum fuisse, hâc lege vivere, non verò dogmata ritûsque à veritate, ac disciplina Catholica magis alienos sequi. (c)

- (a) Extat in Bibliotheca quadam Moguntina volumen satis grande Impressorum & Manuscriptorum famosorum contra prædictum Interim, ejusque compilatorem Joannem Agricolam Islebium, à Protestantibus confectorum, quorum aliquos titulos adduxisse sufficiat: *Wider den spöttischen Zügner universchempten Verleumbter M. Islebium Agricolam nöthige Verantwortung, und ernstliche Warnung wider das Interim. Apologia M. Casparis Aquilæ Bischoff zu Salsfeld A. 1448. Antwort auff das schöne und liebliche Interim Melasen von Umsdorffs des verjagten Bischoff zu Raumburgk. Wider den schändlichen Teuffel, der sich iez abermahls in einen Engel des Liechtes*

Siehtes verkleidet hat, das ist wider das neue Interim. Extat ibidem Schreiben Erzbischoffs Sebastiani zu Mainz an Statthalter und Räte zu Cassel, in qua epistola iis tanquam diocesanis receptionem libelli Interim commendat, ac Theologorum Cassellanorum Responsum, quo se excusant.

(b) Vid. D. BOEHMER Jur. Eccles. Prot. Lib. 1. Tit. 1. à §. 20.

(c) Vid. PALLAVIC. *Hist. Conc. Trid. lib. 10. c. 17.* MAIMBOURG *Hist. du Lutheranisme l. 5. fol. m. 168.*

§. XXXVI.

Quomodo
causa Lu-
theri in
Comitiis
discussa?

„ At causa Lutheri Reformatoris non alibi, quàm
„ in Comitiiis S. R. I. ventilata est, ait LUDEWIGIUS
„ (a) ergò sententias legésque de religione ferre Comi-
„ tiorum est; ergò, ut infert, Sacrorum momenta à Ger-
„ maniae Ordinibus pendent, cum universim, tum sigil-
„ latim, pro cujusque territorii portione, aut portiun-
„ cula. Nisi enim in Sacrorum Jure S. R. I. Ordines
„ fuissent in Imperii Societate, non opus fuisset Carolo
„ V. vocare Comitiam, vel coactis dare hoc genus argu-
„ menti ad decernendum. „ Quàm bellè! videamus:
ad quid Comitiam in causa Lutheri coacta? quid ad *de-*
cernendum Ordinibus datum? quomodo causa Lutheri
ibi ventilata? Lutherus ipse non tam vocatus ad Co-
mitiam Augustana A. 1518., quàm ad Card. Cajetanum,
coram quo, ceu Judice à Papa delegato, se sistebat, nec
tam ad Comitiam Wormatiensia, ut ibi ejus doctrina
sub examen revocaretur, verum conquerentibus Lu-
theri

theri affeclis, Lutherum injustè à Papa damnatum, & ideò solùm, quod Romanæ Curiaë abusus corripere, ad instantiam Friderici Saxonis (b) Carolus Lutherum evocavit, ut certior ipse de Lutheri doctrina ex ejus ore fieret, & hominem ad meliorem frugem reduceret; non igitur ipsa doctrina Lutheri discussa, sed decretoriis duabus quæstionibus hic solùm interpellatus, primùm: an libros suo nomine evulgatos pro suis agnoscit? alterum: an tueri illos, vel retractare velit? cumquè affirmasset Lutherus primum, negasset alterum, ac frustra ad concordiam & fidem pristinam illum reducere laborassent Principes, tanquam hæreticus à summa Sede jam damnatus, pariter à Cæsare proscriptus est. (c) Si postea Lutheri doctrina per Confessionem Augustanam &c. ad Comitia delata fuit, pacis id tantum componendæ causâ factum. (d) Ipsa semper controversiarum decisio ad Synodum Generalem vel Nationalem remissa, ac non semel à Cæsare cautum fuit: **Das auff dem Reichs-Tag in Sachen den heiligen Christlichen Glauben und Religion, auch die Ceremonien, und wohl hergebrachte Bräuch der heiligen Christlichen Kirchen belangend kein Neuerung oder DETERMINATION geschehen oder fürgenommen werden sollen.** (e) Quid amabò clarius?

(a) *Cit. Dissert. cap. 2. §. 8.*

(b) SCHLEIDANUS *initio Lib. III.*

(c) SCHLEIDANUS *ibidem*: „Eccius Jure Consultus mandatu Cæsaris verba facit, & duæ sunt, ait: causæ,
„cur

„cur Cæsar de consensu Principum omnium &
 „Ordinum te jussit accersiri, Martine Luthere, de
 „quibus, ut ex te cognoscam, mihi mandavit. Pri-
 „mum, an hos libros abs te conscriptos esse fatea-
 „ris & pro tuis agnoscas? Alterum, an retractare
 „quidquam in iis, an verò, quæ scripta sunt,
 „velis tueri?

(d) *R. I. August. A. 1530. §. 1.* Ibi, sicut & in innumeris aliis locis Recessuum: damit Fried und Einigkeit erhalten möchte werden. §. 37. Daß sich diejenigen, die solche Neuerungen fürgenommen haben, mit uns und berührten gemeinen Churfürsten und Ständen, bis zu einem nächstkommenden Concilio vereinigen und vergleichen 2c.

(e) *R. I. Spiren. A. 1526. §. 1.*

§. XXXVII.

Quomodo
 in Comi-
 tiis rece-
 ptæ novæ
 fidei for-
 mularum? &
 an adhuc
 aliæ recipi
 possint?

Fateri tamen oportet in Comitibus, præsertim Augustanis A. 1555., novæ fidei formulæ Jus Civitatis in Germania ab Imperatore & Statibus concessum esse, sed inde Comitiorum circa Sacra potestas nulla fuit: notum quippe, quâ ratione transactio, & fœdus cum Protestantibus initum, à Catholicis Scriptoribus excusetur, qui demum in eo conveniunt omnes, ne utinam Doctrinam hoc modo probatam, aut decisam, nec in rebus sacris sententiam dictam, sed ex duobus malis necessariis & inevitabilibus, quod minus erat, permissum fuisse & quidem Protestantibus à Cæsare, & Catholicis, à parte parti. Alia quæstio est: an novam sectam, à toleratis in Germania planè alienam, recipien-
 di

di Jus Comitiis competat. Hæc vel decidenda est juxta Divini & Naturalis Juris principia, & tunc eadem est: an, & quatenus Princeps tolerare mala possit? nec hujus est loci. Vel decidenda est ad normam Constitutionum Imperii, atque sic arbitramur, salvis hisce Imperii legibus, alienam à tribus receptis, novamque Religionem admitti in Imperium, à Comitiis, vel in territorium, à Statibus haud posse; licet enim quidam recentiores Protestantes (a) in alia omnia abeant, doceantque, recipi salvis legibus alteri Religioni addictos posse, modò illis publicum suæ Sectæ exercitium non concedatur, sic enim Religionem aliam non tolerari, sed solas personas; imò licet alii adhuc generalius loquantur, ipsumque publicum exercitium iis concedi posse putent, eò quòd libertas conscientiæ Pace Westphalicâ stabilita tantopere sit, ac necessitas tolerandi Religionem tres imposita, non autem facultas ademta, tolerandi plures, præsertim cum in Catholicorum favorem tantum stipulatum, quod illi plures, quàm tres Religionem, tolerare non cogantur; non itaque illis Jus quæsitum esse, prohibendi id ipsum Protestantibus, cui praxis favere videtur, cum non pauci Menonistæ, Anabaptistæ, Sociniani, separati Pietistarum cœtus in territoriis Protestantium conspiciantur. Nihilominus, uti hæc exempla legem haud tollunt, nec Cæsari supremo legum vindici, & Judici, transgressionem cohibendi, Jus eripiunt, ita benignos illos quibusvis sectis viros hanc suam opinionem vim manifestam legibus Imperii facere arbitror. Verba I. P. W. (b) clara sunt: *Sed præter Religionem supra nominatas* (Catholicam, Lutheranam & sic dictam

dictam Reformatam) *nulla alia in Sacro Imperio Romano recipiatur vel toleretur.* Sensus clarissimus est, ac ex rerum gestarum serie evidens. Enimverò ab exortis in Religione diffidiis primum Imperii votum fuit easdem componere, in sacris, & politicis Pacem & Concordiam restituere, & stabilire, quod, in Civitatem admittendo multiplices Sectas, impossibile meritò creditum. Tandem ergò soli Augustanæ Confessioni addicti per Pacem Religionis tolerati, sed statim additum. (c) Doch sollen alle andere, so obgemeldten beyden Religionen (Catholicæ, & Augustanæ Confessioni) nicht anhängig, in diesem Frieden nicht gemeynt, sondern gänzlich ausgeschlossen seyn. Notum porrò, quanto labore post sæculares lites eadem receptio sic dictis Reformatis constiterit, quâ ratione Paci Westphalicæ Articulus VII. ad instantiam Electoris Brandenburgici, & federati Belgii, protestante tamen Saxone, insertus fuerit. Quis ergò æquus rerum arbiter ex relata ejusdem articuli clausula: *Sed nulla alia Religio recipiatur, vel toleretur*, aliud quidquam inferre poterit, quàm alias omnes ex Imperio, adeoque ex cujusvis Status territorio, exulare debere. Libertas conscientiæ permixta, sed tribus tantum Religionibus toleratis. Quid opus fuisset istis ambagibus, si cujusvis pagi Domino immediato revocare, quæ, nescio sectarum monstra, si erigere blasphemantibus Dei filium Arianis, si Macedonianis templa liceret. Quod si etiam privatam solum tolerantiam Sectarum novarum permittere paciscentes voluissent, cur duo verba *privati exercitii*, quorum toties meminerunt Pacis tabulæ, non addunt? At lex

non

non distinguit, neque nos igitur distinguere debemus, aut syncretismum privatum permittere, Divinis humanisque legibus prohibitum, ac vero Reipublicæ bono è diametro contrarium, sed potius Imperii & Comitiorum erit, eundem penitus evellere & extirpare. (d)

(a) HENNIGES *Meditat. ad J. P. A. VII. §. 2. pag. 866.*
 ICTI HALLENSES in *Responso apud G. cum BOEHMERO*
I. E. P. Lib. I. Tit. I. §. 58.

(b) *A. VII. §. 2. in fine.*

(c) *Pax Rel. in Recessu Aug. A. 1555. §. 17.*

(d) Videatur hanc in rem egregiè discurrens D. BARTHEL *Dissert. de Jur. Reform. novo A. VII. N. 2.* afferens simul ex DECKHERO à Camerâ Imperiali citationes decretas, ad videndum, se incidisse in pœnam bani, ob hospitalitatem Sectariorum, à quo haud abludit LUDOLFF in *Jur. Cam. Sect. I. §. 6. N. 14.* qui simul adducit in appendice N. 81. decretum Camerale, quod sententiam nostram confirmat. Quin, quod zelosi Protestantes ubique de nimia facilitate, quosvis incertæ Religionis subditos recipiendi, conquerantur. Consentit LEYSER *Meditat. ad ff. Specim. DLXVI. Meditat. XIII.*

§. XXXVIII.

Cùm interim Transactio Passaviensis, Pax Religio-
 sa, & Westphalica legum Imperii publicarum nomine
 censeantur, & robore gaudeant, Cæsar verò supremus
 legum custos sit, leges easdem absque Comitiali Sta-
 tuum consensu, novis edictis inculcare, ac innovare va-
 let.

Leges pu-
 blicas cir-
 ca Religio-
 nem inno-
 vat & in-
 culcat no-
 vis Edictis

Solus Imperator, abrogare nequit, nisi Comitiali Consensu.

let. Ipsi Protestantes non semel hoc Cæsaris officium implorârunt (a) adeoque etiam, quæ statuta sunt legibus, vi Judiciariæ potestatis supremæ executioni dare ipsum posse, dubium nullum habet. (b) Uti verò innovare leges istas sine, ita abrogare, non, nisi cum Comitiali Statuum consensu potest. (c) Ab iis denique, qui sibi has mutuò leges dixerunt, utique abrogari possunt eadem, mutuo nempe & Catholicorum & Protestantium consensu.

(a) Exemplum extat in edicto Caroli VI. d. d. 18. Julii. A. 1715. quo ad instantiam ipsorum Protestantium impugnationem legum Imperii, subdolan in sensum reprobam earundem contorsionem, libellos famulos contra Religiones toleratas &c. graviter prohibet, ad normam Pacis W. Extat edictum in CORPORE GRAVAM. RELIG. Tom. 3. in celebri Cæsareo Decret. Commiss. d. d. 12. April. A. 1720. Beylag N. 20. Hanc Cæsaris potestatem sugillare ausus fuerat anonymus quidam Author des neuen eröffneten Staats-Spiegel, qui ut ait LUDOLFF. in Jur. Cam. Sect. I. §. 6. N. 16. Immodestie, & arrogantia nullos habere videbatur terminos. Sed meritò Fiscus Imperii contra illum excitatus fuit. Aliud exemplum memoriâ dignum, quod tamen ad Advocatiam potius Ecclesiasticam Imperatoris supremam spectat, exhibuit omni præconio major Caroli VI. Zelus, quo A. 1737. impiam illam Bibliorum Wertheimensem editionem damnavit, exemplaria, fisco, tenebrisque addixit, ac editorem carceri, ac inquisitioni ulteriores tradi mandavit. Conf. D. Moser, Teutsches Staats-Recht. P. 3. L. 2. c. 19. §. 30. Plura alia in hanc rem suppetere possunt exempla.

(b) Ita

(b) Ita juxta dicta §. priore in verbis Moser in teutschen Staats-Recht. I. cit. §. 29. Kan der Kayser wieder dessen, so sich von allem im Reich erlaubten Religionen dem Grund nach trennet, Person und Schrifften sich seines Ampts gebrauchen. Dann weilten in dem Westphälischen Frieden, und sonst die Verordnung des Religions-Friedens, das alle andere, so denen beyden Religionen nicht anhängig seynd, in besagtem Religions-Frieden nicht gemeint, sondern gänzlich ausgeschlossen seyn sollen, so gar nicht aufgehoben worden, daß dergleichen Secten vielmehr nach dem Reichs-Abschied de A. 1566. §. 5. und Instr. Pac. A. VII. §. 2. in fine nicht gedultet/ sondern allenthalben gänzlich abgeschaffet werden sollen, so muß ja der Kayser, als Supremus Custos legum Imperii auch befugt seyn hierüber zu halten.

(c) Verba Capitulat. noviss. queis integrum assertum nostrum probatur, exstant. A. II. §. 4. Dergleichen auch andere des Heiligen Reichs-Ordnung und Gesetze - - - erneuern, und dieselbe mit Consens Churfürsten Fürsten und Ständen - - - besseren, keines weegs aber/ ohne Churfürsten, Fürsten und Ständen auff Reichs-Tagen gleichmäßig vorgehende Bewilligung ändern.

§. XXXIX.

Interpretatio Legum Imperii omnium authentica Comitii Imperii luculenter asserta est. (a) Singulariter verò interpretatio Instrumenti P. W. & Pacis Religiosæ iisdem reservata fuit (b) quas leges praxis sequitur, (c)

Comitiis
competit
Jus inter-
pretandi
authentice
Leges
Imp. circa
Religio-
nem.

(a) J. P. W. A. VIII. §. gaudeant. 2. Capitulat. Noviss. A. II. §. 5.

(b) J. P. A. V. §. 50. §. 52. §. 56. ibi: „Si quæ verò dubia circa interpretationem constitutionum ac Re-
cessuum Imperii publicorum occurrunt - - - re-
mittuntur ad Comitiam Imperii universaliam. vid.
HOFFMANNI *Dissert. de ratione interpretandi leges*
Imp. c. 5. per tot. Protestantes haud quieverunt, do-
nec in eas pacis leges itum, cum causarentur Cæ-
sares, ac Imperii judicia, in interpretandis legibus
fines suos transgressos esse, Ferdinandum I. celebri
declaratione de Reservato Ecclesiastico, & Ferdinan-
dum II. edicto suo de restitut. bonorum Ecclesiastico-
rum. A. 1629.

(c) Exempla habent Cameralistæ, affert aliud, speciali no-
tâ dignum, in causa, inter Comitem Hanoviensem &
Civitatem Francofurtanam, puncto reddituum Mo-
nasterii albarum Dominarum, ex territorio Hano-
viensi percipiendorum, controversa, & cum du-
bium videretur, utrum hic casus, inter Protestantes
solos litigiosus, sub Articulo V. J. P. §. *quæcunque*
Monasteria: contineretur, nec ne? ad Comitiam
interpretationem per sententiam Cameræ Imperia-
lis remissâ HENNIGES in *Medit. ad J. P.* pag. 1734.

§. XL.

Modò lex
verè dubia
fit, & au-
thenticâ
Interpre-
tatione in-
digeat.

Sic igitur cuicunque apparebit, harum legum in-
terpretandarum causâ, vel prætextu, varia ad Comitiam
deferri, ac Comitiorum deliberationum objectum ef-
fici posse. Duo tamen hic advertenda veniunt: pri-
mum: ut ad Comitiam res deferenda sit, verè dubiam
esse

esse debere legem Imperii; id enim verba tabularum
 Pacis Westphalicæ (§. præced. cit.) innuunt, dubium
 verò non est, quod quis in dubium vocat, nulla ve-
 ritas tam certa est, quæ liti exposita non fuerit, nulla
 lex tam clara, quæ cavillandi ansam non dederit, lau-
 dari oportet verba viri rerum usu expertissimi, licet
 ibidem Catholicis haud faventis, Assessoris Cam. Imp.
 de LUDOLFF: „Quodsi, inquit, ex quacunque in
 „Imperio exorta disputatione, aut privata Instrumenti
 „Pacis interpretatione, ipsius legis incertitudinem, &
 „obscuritatem, pro ratione, allegare foret licitum, &
 „sententiam hujus, illiusve, causæ suæ inservientem se-
 „qui, contra expressam Sanctionem Articuli V. L. P. §.
 „50. facile est intellectu, nihil planè in legibus certum
 „exiturum, sed omnia regulæ cereæ similia, quod
 „absit, ut in mentem veniat, nedum in sermones pro-
 „fitentium Jurisprudentiam veram, non simulatam.,
 (a) Equidem Catholici non negârunt, neque negant,
 in legibus Imperii dubii quidquam, aut obscuri reperi-
 ri, conqueri tamen possunt, dubia reddi, quæ talia non
 sunt, atque hoc prætextu ad Comitiam deferri. Fatetur
 ipsemet HENNIGES (b) cum ratione Protestantibus
 objici posse: ipsos aliquandò studio partium à prima
 paciscentium intentione abire, dum verba securius sec-
 tantur. (c) Alterum proinde notandum est, tandiù
 Comitiam & authenticam interpretationem legum
 Imperii circa Religionem & annexa cessare debere,
 quamdiù Judiciali locus est, sicut enim id defacto cir-
 ca leges Imperii politicas usu quotidiano obtinet, ita,
 ni cursus Justitiæ omnis interrumpi velit, id ipsum
 circa

circa leges de religione & annexa obtinere debet, quamvis igitur res ad Judicium delata, litigiosa statim fiat, lex tamen ipsa, quam pars pro se allegat, litigiosa statim, & dubia haud evadit, sed quivis Princeps in suo territorio, etiam in causis circa religionem, uti Judicem, ita & interpretem agit; ipsa deinde Imperii Judicia, ad quæ omnium ore causæ Ecclesiasticæ inter Religionem diffidentes deferri certo modo possunt, citationibus super fracta Pace Religiosa, & Mandatis de non contraveniendo P. Rel. reos coërcebunt, eò usque verò præposterè Causæ Religionis ad Comitia deferentur.

(a) *De Jur. Cam. Sect. I. §. 4. fol. 36.*

(b) *Meditation. ad J. P. A. V. §. 50. fol. 736.*

(c) Atque hinc judicandum Lectoris sinceri arbitrio relinquimus, an omnes casus illi, qui dubii à Protestantibus habiti fuere, quosque refert novissimè D. Joan. Carol. KOENIG Profess. Marburg. in sua *Disquisitione de modo & Jure intercedendi Corporis Evangelicorum, tam in causis Religionis, quam politicis append. N. 2.* reverà dubii sint? nos quamplures illorum Imperii legibus satis clarè definitos arbitramur, quod tamen fusiùs deducere, pagellarum harum angustia haud patitur.

§. XLI.

De Recursu ad Comitia in Causis Religionis. Indè pariter fluit, quid de Recursu ad Comitia in Causis Religionis (in politicis enim hujus loci haud est:) (a) sentiendum sit, qui illius causam defendendam susce-

susceperunt, ac quotidianas ferè Protestantium in Comitiiis querelas, seu Religionis Gravamina, ut vocant, tuentur, hisce ferè fundamentis nituntur: ajunt I. Causas Religionis hucusque obvias, plerumque interpretationes legum publicarum respexisse, adeoque II. Easdem Causis Statûs, concurrentibus præsertim aliis circumstantiis, annumerandas. III. Modum hunc ipsâ Pace Westphalicâ A. XVII. §. 6. probari, in quo mutua evictio & guarantia fundata, ac statutum sit, ut reliqui compaciscentes in auxilium properent, *à passo, vel læso moniti*, læsis proindè Jus monendi, vel implorandi Comitia competere. Demum IV. in his Causis Religionis recurri ad Comitia, non tam decisionis, quàm intercessionis habendæ gratiâ. (b) Verum, uti Imperator, Status Catholici omnes, ac privatus quisque, publicæ in Germania quietis amans ultrò fatetur, Causas Religionis legibus publicis non determinatas, ad Comitia deferri posse, scilicet, ut supra dictum, si (a) res verè dubia, ac authenticâ interpretatione legum indigeat. I. P. A. V. §. 50. (β) Causæ, reverà & propriè Religionis, ac inter partes diversæ religionis Catholicos & Protestantes sint controversæ; I. P. loc. cit. §. 22. (c) in super: (γ) si in dijudicandis Causis Ecclesiasticis, vel politicis paritas votorum utriusque Religionis, in pleno etiam Senatu summorum Imperii Tribunalium, Catholicis in unam, Augustanæ verò Confessionis Consiliariis, vel Assessoribus in aliam partem abeuntibus, reperiatur. I. P. loc. cit. §. 56. (d) ita Augustissimus ac Justissimus Imperator Carolus VI. ad antea relatum fundamentum Protestantium verbis energicis conquestus

H

questus est: Gravamina Religionis undecunque con-
quisita ad Legatos Protestantium Comitiales deferri, quæ
nullatenus eò pertineant; multò minùs, ad II. Causæ
Statûs dici possint, cùm causæ tantum Justitiæ sint,
quibus alibi remedium, quàm in Comitiiis ferri debeat,
ac paritate Religionis inter Judices servatâ sine omni
partium studio possit, in Imperii Tribunalibus, lædi
aliàs supremam Cæsaris Judiciariam potestatem, inter-
rumpi cursum Justitiæ, &c. Ad III. sponsores Pacis
Westphalicæ tam diù neutiquam implorari posse, quàm
diù parti, quæ læsam se putat, Justitia administratur,
& non denegatur, aliàs ansam dari turbis publicis &
infractionibus Pacis. Ad IV. Intercessionem Statuum
Comitiales quæri, ac fieri coram Cæsareo Throno posse
sed eâ, quâ decet reverentiâ, eâ, quam omnes
Imperatoria Majestati debent, vi Juramenti, quo illi ad-
stricti sunt, subjectione &c. Ut de meo temerè nihil
addam, non pigebit, ipsa Imperatoris optimi verba
hic subjuncta legere & ibi plura adhuc Causæ mo-
menta videre. (e)

(a) Videri possunt præter varia Acta publica circa Re-
cursum ad Comitiam, ab Authore der Staats-Canzley
collecta Dissertatio HAPPELI de Recursu ad Cæsa-
ream Majestatem, vel ad Comitiam, ab Assessore Ca-
meræ de LUDOLFF. notis illustrata in suo Jure Ca-
merali append. 3. D. MOSER. Betrachtung des Re-
cursus &c. D. Joannis Georg. ESTOR Dissert. de Ju-
dicio Principum &c.

(b) Argumenta hæc fusiùs deduxere Legati Comitiales
Protestantes in litteris ad Cæsarem d. d. 25. Maji A.

1716. & d. d. 16. Novemb. A. 1720. Conf. TREUER.
Tr. de Comitibus Corporis Evangelici. C. I.

(c) Vid. D. de ICKSTATT *Dissert. de Causis Relig. à Jure
majorum exempt. §. 35. seqq.*

(d) Conf. cit. D. de ICKSTATT *Dissert. V. de Causis in qui-
bus Status Imperii in partes eunt. per tot.*

(e) Sic ille im Kayserlichen Commissions-Decret, betreffend
die Kayserliche Ahndung, wegen auff dem Reichs-Tag
zu Regenspurg vorkommenden, dahin aber nicht gehö-
rigen Rechts-Sachen. Dictar. Ratisbonæ 6. Septemb.
A. 1715. „Obwohlen von Ihro Kayserlichen Majes-
stät glorreichsten Herrn Vorfahrern am Reich, wie auch
von Deroselben selbst die heilsame Gerechtigkeit einem
jeden, so wohl hohen, als niedrigen Standes / jedesmal
sorgfältig gern ertheilet worden; so hätten Dieselbe
danno, zu deren nicht geringen Verwunderung, ver-
schiedentlich wahrnehmen müssen / daß einige Reichs-
Stände / oder ihre Unterthanen, in dero Mahnen, oder
vor sich selbst, in ganz besonderen / oft geringen
Rechts- und Streit-Sachen, welche zwischen Gegen-
theilen bey dero Kayserlichen Reichs-Hoff-Rath, de-
nen Reichs-Satzungen gemäß, anhängig gewesen, und
noch seynd, sich von solchen, gegen die Rechte, und gericht-
liche Ordnungen ab, und mit einseitigem Vorstellen, und
unbefugter Klage, alsdann zu der allgemeinen Reichs-
Versammlung / oder dero besondere Glieder öfters
gewendet haben, wann wider dieselbe richterliche Gesäß-
und Ordnungsmäßige Bescheide, Urtheil und Ver-
hängnisse ergangen seynd, oder zu besorgen wären; wo-
rauf es dann bey bemeldter allgemeiner Reichs-Ver-
sammlung, oder einigen da befindlichen Råthen, Bots-
schafften, und Gesandten, so weit getrieben und gekom-
men

men seye, daß selbige sambt oder sonders, in ein-und anderen dergleichen, obschon nur Parthey-Sachen, und besonderen Strittigkeiten, mit solchen gemeinsamen Schlüssen, oder besonderen Vorschriften hervorgegangen, welche nicht in denen Schrancken ehrerbietiger Vorstellung-oder Vorschriften, sonderen in mehrmaligen Vorwürff-und Eingriffen, nicht ohne Anzüglichkeiten, und gleichsam mit Abhandel-und Urtheilspredung verfaßet, und durch öffentlich-oder besondere in solchen Fällen so unzulässig-als ungewöhnliche Berathschlagungen und Dictaturen gemein gemacht, so dann offen, oder heimlich an Dieselbe abgelassen worden. --- Alldieweil aber durch sothane neuerliche Unternehmungen und bisherige Vorwürffe allzu weit gegangen würde: so hätten Dieselbe die Sachen und alle deren Umstände, auch die Absichten derer, welche solche Dinge ins besondere am mehresten regen und hegen, nebst dem Verfahren dero Kayserlichen Reichs-Hoff-Raths / ordentlich untersuchen, und Ihro all solches ausführlich gehorsamst vortragen lassen, mithin allergnädigst reiflich erwogen, von denen vielen Beschuldigungen aber nichts, sonderen aus denen ordentlich allerseits verhandelten Rechts-Nothdürfften und Schrifften, auch beyderseitigen Vor- und Anbringen das gerade Widerspiel, und mehreren Theile befunden, daß durch solche Einmischung das Recht selbst nur gehemmet, dessen ordentlicher Lauff und Vollzug verlängert, wo nicht gar verweigert, Mühe und Kosten deren Partheyen vergrößert. --- Anbey in mehrere Wege dero Kayserlichen Allerhöchst-Richterlichen Ambt ungegründeter Dingen widerstrebt oder vorgegriffen worden, zu geschweigen, daß nicht zu begreifen seye, wie gegen Ihro Kayserlichen Majestät, da Dieselbe selbst vermög dero Kayserlichen Wahl-Capitulation Artic. XVI. §. wir sollen

sollen zc. denen Kayserlichen höchsten Reichs-Gerichten keinen Einhalt thun, noch von anderen solches Mittels oder unmittelbar gestatten können/ sollen, noch wollen, nun durch andere sothane unverantwortliche Hemmung/ ordentlich erkannter Urtheil und Rechte, ohne Grund und Noth, einseitig gewagt, und unternommen werden dörfte, gestalten nun, bevorab von denen Augspurgischen Glaubens- Bekanntnuß- Verwandten, eine weil her vielfältig geschehen, und bey Ihro Kayserlichen Majestät auf antworten fast mit Hefftigkeit, getrieben worden. Ihro Kayserlichen Majestät vermögten eben so wenig abzusehen/ wie der Churfürsten, Fürsten, und Stände, fürtreffliche Räte, Botschafften/ und Gesandte an- und auf einen/ nicht zu Verhörung der Partheyen, Erkennung/ Urtheil und Rechts, oder Abthung gerichtlicher Sachen verpflichteten/ sondern zur Berathschlagung der öffentlichen Geschäften, und Nothfällen des Vaterlands/ der Reichs-täglichen allgemeinen Eigenschaft nach, lediglich gewidmeten Ort und Gewalt, sich in die besondere Rechts-Händel, mit so vielfältigen und gleichsam definitiv-Sprüchen einmischen, und zumahlen nur auf eines theils anbringen, ohne die Gegen-Parthen gehöret, oder die völlige Handlung gesehen, und recht oder gerechtlich/ wie sich von rechts und Gewohnheit wegen gebührte, erwogen zu haben, in denen Reichs-Collegiis, oder besonderen Zusammenkünfften der Catholischen, oder Augspurgischen Confessions-Verwandten einigen, und zwar solchen Schluß darüber fassen mögen/ wodurch Deroselben, als allerhöchsten Richter im Reich, in lauter Rechts-Händeln ausserordentlich Ziel und Maas vorgeschrieben, folglich die Richtschnur, derer auf einen ordentlichen Reichs-Tag gehöriger Geschäften übertreten, mithin und endlich die Art der höchsten Reichs-Gerichten umgekehrt/ und bey nahe

aus lediglichen Rechts-ganze Glaubens-Sachen
und Geschäfte gemacht/ und eingeführt werden wol-
len. Gleichwie aber Ihre Kayserliche Majestät nun
nebst deme, was Deroselben geschiehet, und dieselbe
weder in Ihre selbst/ noch in dero Ihrigen, um das
Reich insgesamt/ noch um dessen besondere Reichs-
Tags-oder Glaubens-Verwandten verdient zu haben,
sich nicht zu entsinnen wissen, dererley so weit gehend,
und des Vatterlands Grund-Gesetze, dessen Regie-
rungs-Form, Einigkeit, und innerliche Ruh und Be-
senheit bey nah untergrabende Ding solcher massen
fortschleichen zu lassen, gegen G Ott, das heilige Römi-
sche Reich, und dero Nachkömmling nicht würden ver-
antworten können. - - Als thuen Ihre Kayserliche
Majestät - - hiermit der Churfürsten, Fürsten, und
Ständen fürtreffliche Ráthe, Botschafften, und Ge-
sandte erinnern/ sich oberwehnter Unternehmungen, ih-
rer Weißheit, und der Sachen Eigenschaft nach, so wol,
als auch geziemender Ehrerbiethung, und Vertrauen ge-
gen den von G Ott angesetzten Obristen, und nachge-
ordneten allerhöchsten Richter im Reich/ sonderlich aber
aus Lieb zu der Gerechtigkeit selbst, fúhrohin um so mehr
zu enthalten, und Ihre Kayserliche Majestät bey dero
obhabenden schweren Regierungs-Last und Reichs-vát-
terlichen Obsorgen, oder dero Kayserlichen Reichs-Hoff-
rath, auf solche einseitige Vorgeb- und Einstreuungen
mit unbegründeten ohnverdienten Vorwürffen, oder
Ziel und Maas setzenden, und denen Ihrer Art nach, auf
einen Reichs-Tag nicht gehörigen Dingen, zu verscho-
nen, als Dieselbe ohne dem nicht unterlassen, dero aller-
höchste sonderbare Sorgfalt darinn unaufhörlich zu se-
hen, und zu bezeigen/ daß die G Ott-gefällige und gemein-
nützige unpartheyische Gerechtigkeit, ohne Unterschied
der Personen und Sachen bey dero Kayserlichen Reichs-
Hoff-

Hoffrath, und Cammer-Gericht, zu folg der heilsamen gemeinen und Reichs-Rechten, unablässlich besorget, eingesehen, und ertheilt werde; gestalten Dieselbe auch eben so wenig die an Ihro in vorkommenden Reichs-Händeln etwa beliebige Vor- und Bitschriefften ihrer, und der Sachen gründlich und bescheidentlicher Art und Beschaffenheit nach, auf einigerley Weis zu hindern oder zu untersagen, als auf den Fall, da Deroselben einige erhebliche Beschwerden wider dero höchste Reichs-Gerichte, oder deren besondere Glieder / mit rechtem Grund geziemend beygebracht werden wollen, darunter denen Reichs-Ständen oder sonst jemanden, Ziel und Maaß oder Inhalt zu geben gemeint seyn, sondern keines wegs ermangeln werden; solchenfalls befindenden Umständen nach / das Behörige allergnädigst gern zu verfügen. Licet verò longâ epistolâ d. d. 23. Maji. A. 1716. Se excusarent Legati Protestantes, conqueritur tamen adhuc Imperator in celebri Decreto Commissionis dictata Ratisbonæ 12. April. A. 1720. Daß es dahin getrieben werden wolle, als ob Ihro Kaiserliche Majestät, als dem Oberhaupt, und dero höchsten Reichs-Gerichten obliege, so bald eine Parthey N. C. Verwandten theils sene / daß man weder Viâ ordinariâ Processuum verfahren / oder gleichsam alle Leges überfahren müsse / oder diesen weniger, als anderen Reichs-Gliedern und Unterthanen die probatio Juris, aut legalitas rerum & temporis obliege, wiewohlen in denen Reichs-Abschieden, Reichs-Friedens-Schlüssen, Reichs-Hoffraths, und Cammer-Gerichts-Ordnungen circa materias Religionum, aut circa res & personas unius vel alterius de toleratis Religionibus alles Ziel und Maaß deutlich vorgeschrieben, sonst aber nach der gemeinen Rechts-Regul, wo kein Klager, da kein Richter sene, dieser

dieser aber anderst nicht als nach der Eigenschaft und Art des Beklagten verfahren könne.

Cum denique huic etiam Decreto Commissionis longissimas ad Cæsarem litteras d. d. 16. Novemb. A. 1720. reponerent Legati Protestantes, gravissimè id tulit Imperator ac per Rescriptum ad Commissionem Comitalem Cæsaream d. d. Wien 14. Februar. A. 1721. declaravit: Was die verschiedene hin- und wider, durch das ganze Reich durch erlassene Excitatoria zusammen getrieben/ noch zur Zeit weder untersucht, noch zulänglich dargethane Particulär- und andere Religions-Beschwerden betrifft, können wir nicht finden, was überall nöthig gewesen, deßhalber nur ein einziges Wort zu verlieren / nachdem endlich alles dieses an den Reichs-Tag, theils würcklich verwiesen, theils durch ein und andere nach der Hand an unsere Kayserliche Principal-Commission, und die Parthenen selbst erlassene Verordnung dergestalt regulirt worden, daß dadurch alle etwa besorgte Hindernüssen völlig hinweg fallen, und an einem friedlichen Ausgang im geringsten nicht zu zweiffeln seyn wird, wann anderst die auf allen Blättern der übergebenen Vorstellung an Tag gelegte fast unerträgliche Bitterkeit, Haß und Mißtrauen gegen die Catholische Religion, und alle, so derselben zugethan seynd, sambt eigensinniger Auslegung derer Reichs-Gesetze unter denenjenigen, mit welchen man hierunter ferner zu handeln haben mögte, der Eintracht und Billigkeit noch einigen Raum verstatten wollen. Concludit denique Imperator verbis gravissimis se Jura sua Majestatica, supremæ potestatis jus dicendi, & Custodiæ legum publicarum, quæ fulgentissimas Cæsarei diadematis gemmas nominat, à quopiam violari, vel bello solum litterario subjici, nullatenus passurum, atque post has lites aliquantulum defer-
buit

buit æstus ille circa gravamina Religionis ad Comititia delata vehementer commotus. Scripta adducta non in Fabri & Lunigii solum collectionibus, sed & in Corpore Gravamin. Relig. & passim extant.

§. XLII.

Ex his colligere & notare varia liceat, Primò ni- Quando illi locus non fit?
miùm generale & falsum esse, quod ait KOENIGIUS (a) recursum ad Comititia in Causis Religionis legitimum reddi, si Jus intercedendi Corporis Evangelici non attendatur, ex illo enim, quem allegat. A. V. §. 52. J. P. de quo nos paulò post, id ipsum haud sequitur universaliter, ac si propositio tam indefinita admittatur, Legatis Protestantium Comitialibus ansa daretur, quasvis causas Religionis ad Comititia pertrahendi. Secundò causas Religionis Catholicæ non aliter ad Comititia pertrahi posse, quàm quatenùs ad antiquam Catholicorum possessionem contra Protestantium turbationes, aut pacis infractiones defendendam id necesse foret; neutiquam autem causas circa Religionem & annexa inter Catholicos ipsos controversas, tum quòd Catholici distinctos Sacerdotii & Imperii limites agnoscant, adeoque haud passuri sint, lites suas circa Ecclesiastica ad Comititia deferri, ipso Imperatore promittente: (b) se curaturum, ut causæ Ecclesiasticæ in suo foro Ecclesiastico judicentur, tum quòd ratio legis, quæ Protestantibus indulget, ut causæ Ecclesiasticæ inter nos & illos controversæ in Comititiis sola amicabili transactione deciderentur, fuerit, quòd Pontificem Romanum illi detestentur, Concilia pristino more habita declinent, Cæsarem & Comitiorum ma-
jora

jora vota suspecta habeant, adeoque judicem alium non agnoscant, quæ inter Catholicos cessant. Tertiò ex eadem ratione rarò causæ Religionis inter solos Protestantes controversæ eò deferri ex analogia legum Imperii poterunt. (c)

(a) *Cit. Disquisit. de modo & Jure interced. Corp. Evang. fol. 58.*

(b) *Capitulat. Noviss. A. XIV. §. 5.*

(c) *Confer REICHARD; Dissert. de termino à quo restit. bonorum Ecclesiasticorum subjectam Meditationibus Henningesi ad J. P. & §. 39. b.*

§. XLIII.

In causis
Religio-
nis comi-
tialibus
non obti-
net voto-
rum plu-
ralitas.

Extra rhombum quidem vagari videmur, attamen paucissimis tangere debemus modum tractandi causas Religionis ad Comitiam delatas, licet enim sanæ rationis, adeoque Juris Naturæ & Gentium principia persuadeant, in iis negotiis, quæ in tanta ingeniorum humanorum, & opinionum diversitate à pluribus decidendæ sunt, plurium votis standum esse. Cum frustra plerumque speretur omnium concors sententia, licet etiam in negotiis Imperii publicis hæc regula semper valuerit, valeatque adhuc in omnibus haud exceptis, nihilominus exortis in Germania Religionis diffidiis, jam in Comitibus spirensibus A. 1529. Protestantes causati sunt: Sie liesen sich durch die Majora davon nicht abwendig machen, denen sie, weil es eine Gewissens- und Glaubenssach, nicht statt geben könnten. (a) Solas quidem, in quibus

bus majora obtinere nolunt, causas conscientiae & fidei hic excipiunt Protestantes, neque tamen Imperatori & Statibus reliquis vel hæc insolita, & nova exceptio ab antiqua regula placuit, acriter hi semper restiterunt, (b) donec post multas lites & post varias in Pacificationis Westphalicæ congressu deliberationes (c) plus, quàm olim desiderabant Protestantes, iis indultum, in aliis quoque Imperii negotiis, quàm conscientiae & fidei, votorum pluralitati locus denegatus, & in hæc foederis verba, iniquitate temporum sic jubente, conventum est: „*In causis Religionis, omnibusque aliis negotiis, ubi Status tanquam unum Corpus considerari nequeunt, ut etiam Catholicis & Augustanæ Confessionis Statibus in duas partes euntibus, sola amicabile compositio lites dirimat, non attentâ votorum pluralitate.* (d)

(a) Videantur gravamina Protest. apud MÜLLERUM in *Histor. Deren Evangelischen Ständen Protestation* pag. 57.

(b) Seriem disputationis exhibet D. de ICKSTATT *Dissert. 2. de fundament. & histor. Exceptionum à Jure Majorum.*

(c) Refert illas MEYEREN in *Act. P. W. Tom. præsertim IV. & V. Ac in Compendio Author Sacrae libertatis anchoræ. §. 7.*

(d) *J. P. A. V. §. 52.*

§. XLIV.

Quandoque igitur Catholici & Augustanæ Confessionis Status in partes eunt, hoc est cùm antea unum

De Corpore, quod dicunt, Evangelicorum.

Imperii Corpus constituerant, duas jam ejusdem Corporis partes, & duas quidem sententiâ contrarias sæpius efformant. Deplorandus Religionis dissensus in has partes Imperium scidit. Res ipsa Religionis in Germania controversiis coæva: in partem jam iverunt Protestantes celebratis A. 1529. & seqq. Schmalcaldiaë ali-
biq̃ue conventibus, iētis fœderibus ac unionibus, recen-
tiùs rerum Suecicarum in Imperio post Gustavi Adol-
phi cædem Moderator Oxenstierna A. 1633. unioni
Protestantium ita stabiliendæ laboravit, ut Systema ali-
quod & CORPUS Protestantium efformaretur, in ver-
bis propositionis suæ factæ in conventu Heilbronnensi
à Protestantibus celebrato: (a) Zwar hätte Ihre
Königliche Majestät höchst = seeligen Gedächtniß,
nichts liebers gesehen, als daß sie unter den Evangelis-
schen Churfürsten und Ständen des Römischen
Reichs eine allgemeine Haupt-Versassung machen und
stifften, und sie unter ein CORPUS hätten bringen mö-
gen. Et inferiùs Ihre Majestät hätten bey den Ober-
und Nieder-Sächsischen Kreyßen in Person zu diesem
Zweck arbeiten wollen, damit ins künfftig alles zu ei-
nem Scopo und Intention, ja wo möglich, unter einem
CORPORE dirigirt werden könnte. Atque exindè no-
men *Corporis Evangelici, vel Evangelicorum*, sibi assum-
pisse videntur Statuum Protestantium Legati in Comi-
tiis congregati, quod antea ignotum fuit. Displicuit non
tantum hoc nomen, sed multò magis Legatorum illorum
agendi ratio Imperatori longè Clementissimo Carolo VI.
A. 1720. Conquerebatur Imperator, (b) daß man nicht
allein erstlich unter sich, hernach unter dem Nahmen ei-
nes

nes Corporis, von einem Theil des Reichs zusammen
gegangen, sondern auch, wie es scheint, ohne Einsehung,
und mit Verschweigung eines Theils, des nach Ver-
gießung so vielen beyderseitigen Christen-Bluts, und
am End für auswärtige Hülff noch darzu zu bezahlen
gehabten vielen Millionen baaren Gelds, und mit der
noch heutiges Tags zum Denckmahl an vielen Orten
im Römischen Reich vor Augen habender Verheerung
der herrlichsten Reichs-Landen, errichteten Osnaabrück-
und Münsterischen Friedens, unter sich beständige, bis
zu verbottenen unzeitigen Unionen, oder Bündnissen
gegen ihre Mitstand, und nach Ausweisung ihrer eig-
nen Schrift- und mündlichen Vorstellungen, bey nahe
gegen die Kayserliche Majestät, und dero höchstes Ambt
selbst gerichtet, und angezielten Extremitäten, Waffen
und Drohungen, Ihren Herrn Principalen einzura-
then, sich nicht entsehen. Et postea: Ihre Kayserliche
Majestät wolten niemanden, und keinem Religions-
Verwandten, Stand, oder Unterthanen des Reichs sei-
ne Meynung und Principia beschrencken, oder beneh-
men, in so weit nemlich selbige denen gemein bindigen
Reichs-Satz, und Ordnungen wahrhaft und vollkom-
men gleichförmig seyen, doch müßten sie dahier und
dermahlen nicht verbergen, daß sie gleichsam gegen ihre
eigene Kayserliche und Oesterreichische Mildigkeit nun
ohnumgänglich genöthiget seyen, aus Reichs-väterlich
ohnpassionirten Herzen, zu des allgemeinen Wesen be-
sten, Churfürsten, Fürsten und Ständen vorge-
meldter Sachen bisherigen wahren Verlauff, und de-
ren eigentlichen Stand mit seinen Wahrheits-Grün-

den und eigenen Farben, wie man mit Ihro umgehe, deutlich vorzustellen, mithin einen jeden erachten zu lassen, ob sie nicht die größte Ursach haben, Ihr Reichs, väterliches Leydwesen, und Empfindlichkeit über sothane ohnnöthige, unruhige ohngründlich und ohnor- dentliche Rathschläge und Beginnen zu äusseren, und sich gegen die Gestalt eines sich so nennenden Corporis Evangelici, folglich über dessen gebrauchenden Modum, bey dem ganzen Reich höchstens zu beschweren, und dargegen von Kayserlichen Ambts wegen das Behörige zu begehren und vorzukehren, allermassen Ihro der Text de uno Capite & uno Corpore & Singulis membris; ex Art. V. §. 19. quod unum Imperii Corpus, & quid sit, si non pro uno considerari possit, wohl bewusst sene. „Cum verò in suis ad Cæsarem litteris d. d. 16. November. ejusdem anni, *Corporis* nomen, conquisitis undequaque rationibus, præsertim ex eo tuerentur Legati Protestantium Comitiales, quod hoc prædicatum ab ipsis Catholicis illis attributum fuerit, reposuit Cæsar: (c) Was aber die denominationem Corporis betrifft, darinnen haben die A. E. Verwandte selbst declariret, daß ihnen gleich gelte, ob man sie cæteris nimirum paribus, pro Corpore, Societate, Collegio, Universitate, oder auch vor einen Theil des Reichs benennen, oder unter sich benennen lassen will; und eben so gleich gilt es auch uns, in dem endlich nichts neues ist, daß verschiedene Ding durch den langen Gebrauch oder Mißbrauch eine solche Benennung bekommen, darzu sie sich ihrer eigentlichen Natur und Beschaffenheit nach auf keinerley Weiß qualificiren können; daß aber wir
aus

aus unserer geheimen Reichs-Hoff-Cancley mit dergleichen Titulatur, ausgenommen, was ein oder andersmahl aus Irrthum geschehen, etwas sparsamer umgangen, und noch umgehen werden, darinnen haben wir über die vieljährige Observanz die allgemeine Eigenschaft derer so genannten politischen Corporum vor uns, davon das erstere in der letzten Vorstellung selbst nicht gelaugnet, und daß man Ihre Schreiben nicht anders, als unter der Rubric derer sämtlichen A. C. Verwandten, Rätthe, Botschaffter und Gesandten, ad acta registrirt habe etc. eingestanden wird, manifesto indicio, wie weit man eben dadurch von der Eigenschaft eines politischen Corporis annoch entfernt geblieben seye, indem ja jederman weiß, daß zu dergleichen Corpore eine Repräsentanz und Vereinigung derer Meinungen, entweder sub forma Monarchica, oder sub Aristocratica, derer Majorum gehöre, und vermittelt dieser die facta Corporis, von denen actibus singulorum unterschieden werden, da hingegen unter denen Sociis oder Unitis, (wofür sich die A. C. Verwandten bishero unter der Benennung eines Corporis in der That gerirt haben,) einem so viel, als dem andern zu denen Sachen zu reden gebühret, folgar von denen gesambten Unitis zu dem gemeinsamen Entzweck viritum, und keines wegs sub figura Corporis bengetreten werden muß.

Was aber in dem §. in Causis Religionis Art. V. Pacis Westphalicæ in Verb. ubi A. C. cum Catholicis tanquam unum Corpus considerari nequeunt, enthalten, solches wiederholen wir nochmahlen, daß wir es
wohl

wohl wissen, und darwider nichts in den Weg zu legen
vermeinen, glauben aber nicht, daß weder aus denen
Worten, noch aus dem Verstand des vorbesagten S. so
viel erscheine, wie deßwegen in denen Fällen, ubi A. C. ad-
dicti cum Catholicis tanquam unum Corpus nicht confi-
derirt werden können, eine Zertrennung in verschiedene
Corpora, sondern allein dasjenige erfolge, was insges-
mein bey allen Corporibus von dergleichen Art, in casu
dissolutionis vel totalis, vel temporariae zu geschehen
pfllegt, nemlich, daß die vorhin in Universo Corpore ge-
wesene vis repræsentativa, oder Majoritas votorum we-
nigstens so viel den punctum quæstionis betrifft, aufhö-
re, und man mit dem von dem eigentlichen Corpore ab-
gehenden Theil, quâ singulis zu tractiren habe. Ex qui-
bus advertendum, primò Statibus Protestantibus Jus fœ-
derum cum exteris & inter se, quam diu hæc contra
Cæsarem & Imperium ejusque systema & leges non
fiunt, negari haud posse, exinde tamen non sequi, per
tale fœdus Corpus quoddam speciale, ac propriè tale
Legum Imperii Autoritate munitum constans & per-
petuum efformari in Republica nostra, ac quendam
quasi Statum in Statu, multo minùs id agnosci à reliquis
Imperii membris debere. Secundò noluisse Impera-
torem de nomine quæstionem movere, an Protestan-
tes in partem euntes Corpus, Collegium, vel pars dici
debeant, sed conquestum de modo deliberandi, vota
Communia ferendi, intercedendi in quibusvis obviis
negotiis. Tertiò vel rarò vel nunquam adhuc hodie-
dùm iisdem Protestantibus Legatis Corporis Evangelici
axioma ex Cancellaria Imperiali, aut Catholicorum Prin-
cipum attribui.

(a) In

(a) In THEATRO EUROPEO Tom. 3. fol. 29. *Acta Conventus extant in LONDORPII Tom. 4. pag. 300. seqq.*

(b) In *supra cit. Decret. Commissionis. d. d. 12. April. A. 1720.*

(c) In *cit. Rescripto ad Commissionem Cæsaream d. d. Wien 14. Februar. A. 1721.*

§. XLV.

Sed ne longiùs abripiamur, hìc nobis videndum est, prædictum Protestantium in Comitibus Corpus, quo Jure circa sacra fruatur. Quod par in parem, pars in partem Jurisdictionem nullam habeat, certissimum illud: nullo proinde Jure Protestantes se immiscebunt, si inter solos Catholicos lites Ecclesiasticæ exoriantur, prout Catholici vicissim bello protestantium syncretistico, aliisque se haud immiscuerunt. (a) Ipsi igitur Scriptores Protestantes, duo solùm ac potissimùm Jura circa res sacras suo Evangelicorum Corpori adscribunt, ad quæ reliqua reduci possunt, quæ addunt alii. Primum est Jus intercedendi in Causis Religionis & politicis. Alterum Jus eundi in partes. De Jure intercedendi Legati Protestantes Comitiales in cit. litteris ad Cæsarem d. d. 23. Maji A. 1716. De Jure eundi in partes ipsæ tabulæ Pacis Westphalicæ. (§. 43. & 46.) Intercessio submissa grammaticis vox est, ac, ut Priscianum haud consulamus, Jus intercedendi tale, quod ipsis etiam subditis adscribunt in litteris citatis prædicti Legati A. C.: *Euere Kayserliche Majestät selbst den dero Oesterreichischen Land-Ständen dergleichen unschuldige Intercessionen und gehorsambste Bitte, um*

Quæ illius
Jura circa
sacra? &
de Jure in-
terceden-
di.

K

Er

Erleuterung auf ein oder das andere nicht zu versagen, am allerwenigsten aber vor unbefugte Eingriffe zu halten pflegen. Dubio proin caret omni, hoc sensu Jus intercedendi Protestantibus competere, intercedendi apud Status Imperii, Principes externos & Cæsaream Majestatem. Imò: si Jus intercedendi definiatur: (b) potestas gravamina Protestantium liberè exponendi, & medelam *legibus congruam* postulandi, nemo erit, qui huic Juri contradicat. Id enim gravamina *vera* supponit, & medelam *legibus solum congruam* à supremo Judice, legum Custode, & Pacis Religiosæ execute Cæsare Jure flagitat; modò tamen primò non statim credatur inquietorum subditorum querelis, secundo minæ desint, ac intercessiones non potiùs declarationis belli (c) speciem præ se ferant, & de cætero stylo decenti ac reverenti fiant. Sub quibus conditionibus Intercessionibus illæ nec Imperatori displicent (§. 41.) quin ulteriùs adpromittit Cæsar in Capitulatione noviss. (d) Wo auch selbige (die Augsburgerische Confessions-
verwandte Stånd) sich gegen das Instrumentum Pacis, Nürnbergischen Executions-Recess, arctiorem modum exequendi, und andere Reichs-Constitutiones beschwert zu seyn erachten, sollen und wollen wir uns auf Ihre, deren Augsburgerischen Confessions-Verwandten, Churfürsten, Fürsten und Ständen (die Reichs-Ritterschafft mit einbegriffen) sambt oder sonders, an uns thuennde Vorstellungen ohne allen Anstand, obgedachten Reichs-Grund-Gesäzen gemäß, entschliessen, so fort sothane unsere Entschliessung denselben zu wissen thuen, solche auch ohngesäumt
zum

zum würcklichen Vollzug bringen, keines wegs aber in Causis Religionis Prozesse verstaten, sondern dar- unter lediglich oberwehnten Reichs-Grund-Gesäßen nachgehen, nicht weniger daran seyn, damit die bis- hero angebrachte, zur Zeit noch unerledigte Religions- Beschwerde des fordersambsten Reichs Gesäß mässig abgethan werden, wie wir ihnen Churfürsten, und sambtlichen ihren Religions-Verwandten, ein gleiches aber auch jenen der Catholischen Religion, Krafft die- ses versprechen, und uns hiermit zu einem wie ande- ren verbinden.

(a) An proindè excusari valeant variæ epistolæ Prote- stantium Legatorum ex Comitibus ad Cæsarem in Causis inter solos Catholicos controversis exarata, velexceptione, *tua non interest*, rejici debeant? Judi- cium meum suspendo. E. C. controversia erat circa Præposituram Ecclesiæ Cathedralis Monasteriensis, S. P. Innocentius XII. eandem B. de Nesselroth contulerat, Capitulum Cathedrale B. de Vehlen & hoc mortuo, B. de Plettenberg elegerat. Legati Protestantes sinè mora litteras ad Cæsarem d. d. 18. Aprilis A. 1703. concipiunt, quibus licèt fateantur, Concordata ad Protestantes haud spectare, adeoque reverà causam suam non egerint; instant tamen, ut, cum Pontifices Concordata infringere soleant, Cæ- sar eadem cum Statibus aboleat. Qua in re inter- cessores profectò sibi non experierat Clerus Catho- licus Legatos Comitiales Protestantes, qui favora- bilia sibi Concordata esse satis benè agnoscit. Ex- tant litteræ apud Cortrejum Observat. ad Concor- dat. Cap. 5. N. 14. & alibi.

(b) Prout fit à D. KOENIG *Disquisit. cit. de Jur. Interced. fol. 40.*

(c) De quo frequenter conqueritur Imperator in Scriptis supra allegatis.

(d) Capit. *Noviss. A. I. §. 11.*

§. XLVI.

De Jure
eundi in
partes. qui-
bus, &
quando
compe-
tat?

Jus eundi in partes hic loci nominatur facultas Statuum Imperii à placito votorum majorum Comitialium in casibus lege publicâ expressis recedendi, ita quidem, ut eo ipsi non obligentur, quàm diù suo etiam calculo accedere nolunt. Competit Jus illud Statibus tam in Comitibus Imperii universalibus, quàm particularibus, aut etiam circularibus. (a) Neque tantum Protestan- tibus, sed ob legum generalitatem, & Jurium æquali- tatem pariter Catholicis, si alicubi votorum Protestan- tium numero superarentur, (b) non tamen in omnibus negotiis, ne more Polonorum unanimia semper vota in Germania quoque requiramus, sed in iis solum Causis, quæ à regula generali Jure Naturali & Gentium, non minùs, quàm Imperii legibus stabilita (§. 43.) per Pacem Westphalicam excepta reperiuntur, scilicet I. in causis Religionis. II. In negotiis, in quibus Status tanquam unum Corpus considerari nequeunt. III. Quandò Ca- tholici & A. C. Status in partes eunt. (c)

(a) Probat id D. de Ickstatt Dissertatione de Causis, in quibus in partes itur à Jure Majorum exemptis §. 36. & Dissert. de Caus. Relig. à J. Major. exempt. §. 38. ex Actis Pacificat. Westph.

(b) Idem

(b) Idem locis cit.

(c) Vid. §. 52. A. V. J. P. à nobis adductus, supra §. 43. Non abs re erit, tanquam optimum Commentarium, Augustiss. Imperatoris verba in citat. sæpè rescripto ad Commiss. Cæsar. d. d. 14. Februar. A. 1721. hic apponere: Was aber das Jus eundi in partes und davon abhängende vota communia anlange, dabey haben wir ebenfalls anders nichts zu erinnern, als daß man sich darunter in solchen Terminis halte / wie eben in diesem Hvo und sonst in den Reichs-Constitutionibus hin und wieder der Länge nach zu sehen ist, gestalten nehmlich amore quietis publicæ, & ex singulari odio contra pruritum eundi in partes, mit reiffem Vorbedacht verordnet, und durch eine vielsährige praxin Imperii befestiget worden, daß dererley Trennung nicht anderst geschehen können, oder sollen, als wan die A. E. Verwandten, post vota sc. comitialiter & viritim dicta einerley Meynung seynd, und entweder eine materia Religionis, oder quæcunq; alia Causa, jedoch von solcher Beschaffenheit, vorhanden ist, wo die partes tanquam unum Corpus nicht zu consideriren seynd, oder welches eben so viel heisset, solche in pactis wohlgegründete separatas rationes vor sich haben / die sie sich von dem grösseren Theil abmajoriren zu lassen, nicht können gehalten werden; also wollen wir jederman, bey dem noch eine Billigkeit, und Liebe vor das Vaterland wohnet, urtheilen lassen, was daraus vor eine Beswehrung zu machen / oder wohin es im Gegentheil mit der ganken Verfassung des Reichs hinaus kommen werde, wann man nach der Meynung einiger neugieriger ingeniorum ganz extra circulos Pac. Westphal. in quacunque materia privarim zusammen treten, ein so genanntes votum Commune errichten, dadurch die Majora stopffen, und so fort die unionem voluntatum

tatum ac virium (als das einzige Mittel, den nexum Imperii beysammen zu halten,) völlig zerrütten und aus einer imaginaria anchora libertatis eine realem anchoram omnium confusionum, ohne Noth und Ursach höchstgefährlicher Weis in dem Reich errichten will, oder auch ratione modi, wie seithero geschehen, unter sich, eher etwas zur Umfrag kömt, zusammen gehen, und, ohne daß man weiß, ob es per majora, oder à singulis geschehen/ eine Meynung extra comitialiter abfassen/ und solche denen Catholicis pro voto Comuni absque ulla legitimatione aut legalitate aufdringen will, über welches, falls es bey dem alten Glaiß nicht wolte gelassen werden, wir billig zu sprechen haben.

§. XLVII.

Competit
etiam in
Causis Re-
ligionem
indirectè
tangenti-
bus.

Ex Causis itaque Religionis, quæ solæ hîc nobis considerandæ sunt, in partes ire licet. Sunt & quædam, quæ Religionem indirectè tangunt, in quibus, cum pluralitas votorum pro sola etiam urbe Augustana excludatur, (a) potiori Jure de toto illud Imperio dicendum; difficile autem est, causas has, Religionem indirectè tantum, reverà tamen tangentes, determinare, quod enim HENNIGES (b) innuit: toties, quoties Catholici votis suis Majoribus in negotiis etiam civilibus in quoddam præjudicium Protestantium uterentur, semper illud ex odio Religionis fieri, adeoque sic ex causa civili causam Religionem indirectè tangentem effici, illi haud placebit, qui minùs acerbè de Catholicis loquitur, & magis benignè de illis sentit, hoc enim imputatum odium Religionis neutiquam profectò de Imperatore, Statibusque Catholicis præsumi, sed

fed probari debet: undenam verò? an Statim imputare licebit Protestantibus odium Religionis Catholicæ, si illi Catholicorum vota majora, eundo in partes, enervent, & eludant? Possunt illi frequenter uti Jure sibi concessio; possunt tamen & Catholici uti majoribus suis votis sine odio Religionis adversæ, licet indè per accidens præjudicium quoddam A. C. additis nasceretur. Multo minùs satisfacit idem HENNIGES, dum toties indirectè Religionem tangi (c) dicit, quoties Catholici & A. C. additi in partes eunt, vel, ut unum Corpus considerari nequeunt, id enim præprimis est petitio principii, si dicam: ideò licet in partes ire, quia causa directè, vel indirectè saltem Religionem tangit, ideò verò indirectè Religionem tangit, quia licet in partes ire. Ipse deindè ob plures alias causas secessum in partes admittet, quàm ob causas Religionis. In partes ibant Legati Protestantes Comitiales in causa moderationis Matriculæ Civitatis Colonienfis, votum Comitiale commune minùs propitium edentes, sed nec Argus quispiam in hac matricula causam, quæ Religionem vel indirectè tangat, detegit. (a) Optassem Catholicos Scriptores hic paulò clariùs, nec terminis adeò generalibus loqui, sed illi quoque, aut vagè nimis, aut obscure causas Religionem indirectè tangentes explicant. Conformiùs itaque loqui legibus ego mihi videor, si dicam Religionem indirectè tangi non tantùm, si circa annexa Religionis V. G. circa Ministeria Ecclesiæ, & Scholarum, bona Ecclesiastica, redditus, fundationes, hospitalia &c. quæstio suboriatur; sed etiam, si causa quidem purè sit politica, & civilis, ideò tamen per majora V. G. Ca-

G. Catholicorum decideretur, ut Protestantibus, quæ talibus, adeoque ipsimet illorum Religioni damnum aut injuria inferretur, adeoque Protestantes contra Jura ex legibus ipsis quæsitæ læderentur. Exempla in Pace Westphal. varia extant: (e) aliquem à mercatura, aut civium numero, vel opificum tribu excludi, causa est Religionem directè non concernens, at concerneret indirectè, si in loco, ubi exercitium publicum alicujus Religionis viget, adeoque ejus affectu prædictis Juris communis beneficiis cum cæteris alterius Professionis gaudent. Nihilominus tamen per majora vota E. G. Senatûs contra Jus suum quæsitum inde excluderentur. Similiter emigratio subditorum res merè politica est, quod si verò subditis Religionis ergò jubeatur illa, vel ab iis propterea petatur, causa Religionis per indirectum efficitur, atque hujus generis causas, Religionem hoc modo tangentes ad Comitæ deferri posse, ac in iisdem ire licere in partes haud dubito.

(a) *J. P. A. V. §. 9.*

(b) *HENNIGES ad cit. §. fol. 219.*

(c) *Idem loc. cit. fol. 218.*

(d) *vid. Staats-Canzley. Tom. XXIX. Cap. 9.*

(e) *J. P. A. V. §. 35. 37. &c.*

§. XLVIII.

Non in
omnibus
tamen
Causis Re-
ligionis.

A regula prædicta, quod in causis Religionem directè, vel indirectè concernentibus ad Comitæ delatis in partes ire liceat, & majora vota non obtineant, aliquæ exceptiones notandæ sunt. I. Si quæstio de nova Religione
in

in Imperio tolerandâ ad Comitia devolveretur, majoribus votis locum dandum, quoad hoc enim punctum nil in Pace Religiosa vel Westphalica statutum, adeoque pristina Jura valere porro debent, (vid. §. 37.) ac licet initio turbarum Protestantes visi fuerint in rebus omnibus, quæ conscientiam, & fidem tangunt, majora vota excludere, (§. 43.) in suum tamen solummodò favorem ita ratiocinati, ac tandem sibi solis, non V. G. etiam Anabaptistis, Socinianis &c. securitatem stipulati sunt. II. Id ipsum asserendum est, si ex Protestantibus nova quædam exsurgeret Religio, quæ nec cum Augustana Confessione, nec cum Reformatorum substantialibus Doctrinis conveniret. Enimverò cum eadem Religio non maneat, si fundamentales articuli mutantur, adeoque beneficia Protestantibus Pace Westphalicâ concessa non possint extendi ad novam talem Professionem, de qua non cogitârunt Paciscentes, si de illius tolerantia sermo esset, res eodem modo, ut antè, scilicet per majora decidi debet. Equidem notatu digna est, inserta Capitulationibus Novissimis Caroli VII. & Augustiss. Imperatoris Francisci clausula, (a) quâ Cæsareo librorum Commissario censura, & Judicio Imperiali Aulico omnes Processus inhibentur, über neue Editiones deren Augspurgischen Confessions-Verwandten librorum symbolicorum, so sie vor, oder nach dem Religions-Frieden dafür angenommen, oder noch annehmen mögten, at ex eo non sequitur, novam fidei formulam fabricare cuicunque demum permissum esse, sed tantum, quod Protestantibus liceat in suis, quos adhuc habent, de veterum librorum symbolicorum

licorum numero antiquis controversiis declarare, quosnam pro symbolicis habeant, E. G. an solam Confessionem Augustanam, an simul ejusdem Apologiam, Librum Concordiæ, Articulos Schmalcaldicos (b)? &c. Quin à Judiciis Imperii, aut librorum Commissario Cæsareo horum librorum editiones impediantur. Neque quis urgeat Protestantium Principum Jus reformandi; id enim ad tres Religiones in Imperio toleratas restrictum est, nec ad introductionem novæ extendendum. (vid. §. 37.) In eadem porrò quæstione, num Religio quædam, aut doctrina nova sit, aut V. G. conveniens cum A. C. cognitionem Catholicis quoque competere, quàm certissimum puto, nec sine manifesta injuria, & quin fraus legi fiat, dici posse: Catholicos omnes acquiescere debere, si Protestantes talis Professionis homines pro suæ Religionis consortibus & fratribus agnoscant, prout docent HENNIGES (c) & SCHWEDERUS optimè refutati à Nostratibus. III. Juri eundi in partes renuntiari posse, dubium non est, præsertim, si bonum publicum id postulet. Quà de causa excusari poterunt non Catholici solum, sed Protestantes etiam illi, qui clausulæ Pacis Riswycensis Art. IV. metu gravissimo continuandi belli impulsu subscripserunt. Sed de hisce rebus alii.

(a) A. I. §. 8.

(b) Aliam mentem non esse Capitulationum Novissimarum patet inde, quod mota Editori Articulorum Schmalcaldicorum, Ministerii Francofurtensis Ecclesiastici Seniori Münden, Anno 1737. hæc super

per re quæstio, occasio unica fuerit clausulæ hujus Capitulationi inferendæ. Vid. D. MOSER, *ad cit. Art. Capitulat. Caroli VII. HISTOR. INTERREGNI post obitum Caroli VI. II. Theil. 5. Abschnitt. f. 408.*

(c) HENNIGES in *Meditat. ad J. P. A. V. §. 52. pag. 651.*
SCHWEDERUS in *Dissert. de Jure eundi in partes. §. 10.*
Vid. D. de ICKSTATT *Dissert. de Causis Relig. à Jure Major. except. §. 29.*

§. XLIX.

Volunt quidam (a) Cæsarem, & Imperium, adeoque Comitia Judicem competentem esse in causis Matrimonialibus inter Principes Statusque Protestantes controversis. Casus frequentius jam contigerunt, inter solos conjuges Protestantes & conjuges diversarum Religionum Catholicæ & A. C. (b) Lis pariter ad Comitia delata, nec non à Protestantibus ibidem Legatis frequentè Intercessionibus ad Cæsarem exaratae sunt; nihilo secius tamen adhuc hodieum super competentia hujus fori matrimonialis valdè disputatur: multi Cæsarem, & consequenter Judicium Imperiale Aulicum, multi Cameram Imperialem, Austragas aliqui, hac in quæstione Judices agnoscunt, alii rem per Commissarios à Cæsare dandos, conficiendam putant, multi denique Principem litigantem, sive actorem, sive reum, ob superioritatem territorialem in Ecclesiasticis soli Deo subiectum, adeoque eveniente casu sibi ipsi Judicem esse, ac litem per arbitros electos partium consensu componendam. (c) In tanta sententiarum varietate id solum certum est, ipsa Imperii Comitia non-

An Comitii competat Jurisdictio in Causis Matrimonialibus Statuum Protestantium?

dum sibi asseruisse hanc Judiciariam in Causis Protestan-
tium Statuum matrimonialibus potestatem, nec fortè
unquam ob suas causas assertura, adeoque temerè illis
non attribuendam, sed decisionem hujus dubii iis, qui-
bus competit, relinquendam.

(a) Apud PFEFFINGER *ad Vitriar. Lib. III. T. 2. p. 292.*

(b) Exempla varia refert PFEFFINGER *loc. cit. pag. 290.*

STRUVIUS *Corp. J. publ. c. 25. §. 29. seqq.* habet recen-
tiora. Speciali notâ digna sunt exempla Christia-
ni Principis Megapolitani, Lineæ Swerinensis, à
conjugè sua Christiana Margaretha Gustroviensis
Lineæ Principe, & Samuelis Leopoldi Comit. Pa-
lat. Bipontini, à Conjugè Dorothea Veldentina se-
paratorum, quod ob consanguinitatis impedimen-
tum matrimonium Jure Canonico ab initio nullum
fuiſſet.

(c) Sententiarum illarum Patronos & momenta refe-
runt LINCK *Dissert. de Immediatorum Imperii Pro-
testant. foro in Causis matrimonialibus.* LUDOVICI *Dis-
sert. de Judice in Causis Principum Protestant. matri-
monialibus.* Ex recentioribus pro Imperatore pu-
gnat LYNCKERUS *Comment. Jurid. de Superiorit. sacra.*
§. 17. & in Tr. de Gravamin. Extrajud. C. 6. §. 27.
N. 2. seqq. ac alibi. Pro Camera Imperiali LUDOLPH
in Jure Cameral. Sect. I. §. 14 Memb. 2.

§. L.

An ad Co-
mitia per-
tineat ma-
teria Ca-
lendarii?

Emendatio Calendarii antiquæ litis materies fuit :
Protestantes eo tempore, quo Gregorius XIII. saluber-
rimo

rimo consilio pristinos Calendarii Juliani errores expunxit, ac suum Gregorianum edidit, tam acerbo illud odio infecuti sunt, ut non vererentur, Papam Anti-Christum dicere ex bella ratione, quod per novum Calendarium dies & annos immutaret, quæ Anti-Christi nota sit juxta Prophetas. Dicebant eo tempore Magistratus Civilis officium, imò exemplo Julii Cæsaris, Romanorum Imperatoris esse, Calendarium emendare. At licet Cæsar non semel iisdem receptionem Calendarii Gregoriani tanquam Cæsarei, Cæsaris consilio ac instantiâ adornati, ac tanquam rem, quæ nec fidem, nec conscientiam concernat, commendaret. Ipsi tamen A. 1664. in Comitibus Ratisbonensibus opinati sunt, negotium hoc simul Causas Religionis aliquo modo concernere. Graves motus eadem Gregoriani, & Protestantium Calendarii differentia in Comitibus A. 1723. & 1724. Graviore verò in Camera Imperiali eodem A. 1724. excitavit. Lis ipsa principalis adhuc superstes: an Pascha juxta Calculum Astronomicum Æquinoctii, & Plenilunii Vernalis? ut volunt Protestantes: an verò juxta Cyclum Gregorianum celebrandum sit? hujus loci non est, sed tantum dicendum, an, & quatenus Religionem illa concernat? adeoque an, & quatenus ad Comitalem seu decisionem, seu transactionem spectet? Sic verò variae quæstiones distinguendæ sunt. Vel enim quæritur I. de numero dierum, horarum, ac momentorum anni solaris naturalis, & sic quæstio illa Religionem profectò non concernit; neque in computu anni Solaris lis superest inter Catholicos, & Protestantes, cum & hi Gregorii XIII. emendationem,

omittendo dies, qui superabundabant in Calendario Juliano, probârint &c. Aut verò quæritur II. de determinando Paschate, aliisque mobilibus festis, juxta Concilii Nicæni præscriptum, juxta Æquinoctia & Plenilunia verna, adeoque de calculatione, seu Astronomica Protestantium, seu Cyclica Catholicorum ejusdem Æquinoctii & Plenilunii Verni, atque hâc ratione sacras Ceremonias, ritus Ecclesiasticos, adeoque Religionem, quæstionem, in se spectatam, indirectè tangere arbitramur. Fatemur enim Catholici feriarum sacrarum institutionem, & determinationem ad curam Religionis, ac potestatis Ecclesiasticæ munus spectare, quam etiam ob causam ab initio hujus controversiæ quibusvis Statibus Protestantibus per Cæsarem licuit, suis in territoriis, vigore Juris supremi circa Sacra, quod exercent, Calendarium quodcunque demum recipere, vel celebrare Pascha, quo luberet tempore. Dixi tamen quæstionem *secundum se spectatam* Religionem tangere, nam si eam in hypothesi, ac simul consideremus, non hic quæri an novæ feriæ sacræ instituendæ, sed solùm, an illæ feriæ sacræ, quæ à Protestantibus æquè, ac à Catholicis pro suis agnoscuntur, his, aliisque diebus affigendæ, & ob rationes quidem merè Astronomicas, cernemus illos Principes Catholicos, qui quæstionem nostram merè politicam putârunt, suo fundamento haud destitui. Vel denique III. quæritur de Feriis Judicialibus in Comitibus Imperii, in Camera, in Judicio Imperiali Aulico juxta normam Calendarii Gregoriani, vel illius Protestantium ordinandis, & quæstio magis adhuc anceps redditur. Olim duplices ferias Judiciales, juxta duplex Calendarium

darium esse observatas, constat; at hâc duplicitate respectu feriarum majorum, quas dicunt, in Camera Imperiali per Recessum Visitationis novissimum sublatâ, & Calendariis A. 1724. à se diversis de novo lis recrudit. Imperator variis argumentis motus, easdem duplices ferias tunc inhibuit; Legati verò Protestantes Comitiales modis omnibus desiderârunt, Assessores Camerae A. C. tandem Cæsareis mandatis paruerunt, lis verò adhuc sub Judice, ac sapienti Consilio A. 1744. quo anno similis casus contingebat, determinatis certis in Camera feriis, quibus utrinque Pascha cum festis mobilibus celebrari poterat, feliciter evitata fuit; quæ Consilia pacifica, si casus, qui hoc Sæculo non continget, (Annis enim 1778. & 1798. nobiscum Pascha celebrabunt Protestantes, ne cum Judæis celebrent) exiturus denuò sit, rursus, ut speramus, placebunt. Optimum verò, si non ab Astronomorum, quoad hoc, calculo & opinionibus reverà haud infallibilibus dependere velent Protestantes, sed sepositâ æmulatione, fixum, certumque, juxta Cyclum Gregorianum Æquinoctii vernalis, diem, adeoque Paschatis etiam tempus, nobiscum statuerent, ac unanimi id placito Comitiali definirent. (a)

(a) Conf. D. MOSER *Teutsches Staats-Recht* p. 3. l. 2. c. 38. *per totum.*

§. LI.

Longiùs abiisse me adverto, postquam hucusque visum, quâtenus Comitiorum Imperialium Autho-

Comitia rectè student evitanda vel

extir-
pando
schismati
Ecclesiæ.

thoritas circa sacra, juxta præscriptum Legum Imperii se se exferat, fons alius Comitiorum circa sacra Jurium adhuc perscrutandus venit. Est Imperator Romano-Germanicus Ecclesiæ Christianæ Jure, & titulo speciali, tutor & Advocatus supremus; (a) in sua verò Capitulatione singulariter Advocatiam Ecclesiæ Romanæ spondet. (b) Denique Advocatum Ecclesiarum Germaniæ se profitetur. (c) Principes non minùs Advocatos Ecclesiæ natos, in suis esse territoriis, nemo negabit, congregati porrò cum Cæsare in Comitibus, uti multa cum Imperatore Jura participant; ita & curas suas cum eodem, ad tuendam Ecclesiam extendere possunt, & tenentur. (d) Præsertim, si Leges Imperii Universales vigore Advocatiæ Ecclesiasticæ Comitiali Statuum Consensu ferendæ sint. Optimè igitur Comitiorum Authoritas, juxta suprâ (§. 10. seqq.) narrata, in Causa Schismatum interposita fuit, cujusvis enim in suo territorio Principis multum interest, Unitatem Ecclesiæ & fidelium conservari, multò vero magis integræ cujusdam Nationis. Laudandæ sunt illæ veterum Comitiorum curæ, non minùs, quàm Electorum etiam solorum hâc in re conventus, & consilia (Vid. §. 13. seqq.)

(a) Ab illis temporibus, quo ad Germanos Imperium Occidentis translatus est, id professi sunt Imperatores, ac denuò recentius profitentur in variis Imperii Recessibus. *Vid. R. I. Trevir. & Colon. A. 1512. part. 1. §. 4. Wormat. A. 1518. §. 1. &c.*

(b) Cujusvis Imperatoris Capitulationi *A. I.* inferitur obligatio ad eandem Advocatiam Sedis Rom. & Ponti-

Pontificis, quam sæpius ipsi Pontifices in litteris ad Cæsares agnoverunt.

(c) Vid. *Capitulatio Noviss. A. XIV.*

(d) Electores sui muneris esse, ut tuendæ Ecclesiæ & ipsi curam impenderent, non tantum semper putaverunt, sed planè inter causas exauthorationis Wenceslai Imp. retulerunt, quod Advocati & defensoris Ecclesiæ munus ille haud impleverit, pacem Ecclesiæ non promoverit &c. *Apud GOLDASTUM Const. Imp. Tom. I. pag. 140.*

§. LII.

Neque etiam improbandam duco operam illam, quæ in Comitiiis, (§. 17. seqq.) turbis circa Religionem, vel statim in ipso ortu sedandis, vel postmodum saltem componendis, collocata fuit; neutiquam suæ potestatis fines hoc modo egrediuntur Principes, sed, quod Tutorum Ecclesiæ & Advocatorum munus est, exequuntur. Nec ipsi Pontifici, cujus Legati præsentibus ut plurimum erant, tam diu labor iste displicuit, quam diu in Comitiiis diffidentes auditi, illisque, ut ad concordiam redeant, monitis solum, precibus, minis inculcatum est. Ast alius diffidia Religionis componendi modus, si quasdam in decidendis fidei controversiis partes sibi Comitii sumant, si in Colloquiis de Religione Judices constituere, aut agere velint Jure proprio, hic inquam modus, fines Comitialis Potestatis egreditur, & hucusque semper vanus fuit omnis labor sic impensus. Quotquot Comitiali decreto instituta sunt

Nec non
compo-
ponendis
diffidiis
Religio-
nis.

de Religione Colloquia, graviorum fuerunt litium se-
mina; in Comitibus quippe non tam pondere Sanctuarii
rem dimetiri, quam ad politices & convenientiæ leges
exigere solent. Ac nunquam ideò Ecclesia Christi in
conventu populi tribunal illud suspexit, ad quod causa
fidei vel morum Christianorum deferri debeat, sed ab
Ecclesiæ incunabulis, si necessitas Diocesanos, Provin-
cia, aut Nationis id poposcit, Diocesana, Provinciales,
Nationales Præfulum Synodi coactæ fuerunt, Genera-
lis verò, si necessitas totius Reipublicæ Christianæ id
efflagitavit, ibi nempe solum Apostolicâ formulâ dice-
re licet: *Visum est Spiritui sancto & nobis.*

§. LIII.

Similiter
confer-
vandæ Pa-
ci externæ
inter dif-
fidentes.

Exindè pariter sequitur, Imperium in Comitibus
congregatum, optimo Jure paci externæ Religionis
servandæ curam impendere, ne novis turbis involva-
tur Patria, quæ Reipublicæ non minùs, quam Ecclesiæ
nocent. Licet enim in Imperio tres vigeant Religiones
sibi planè contradicentes, & perpetuo interno fidei, &
opinionum bello collisæ, externæ tamen pacis norma
stabilita est. Promittit Imperator omnibus Imperii civi-
bus æqualem protectionem, quod sibi Status Prote-
stantes stipulati sunt. (a) Prætereà ex eminentibus non
solum Statuum Juribus Jus illud curandi pacem ex-
ternam Religionum in Germania; sed insuper ex mu-
tua Pacis Westphalicæ Guarantiâ paciscentibus omni-
bus asserta (b) prono id alveo fuit, Laudanda proin-
Comitiorum attentio & cura, quâ turbas omnes præ-
cavere

cavere student, quando enim advertunt, inquietos quosdam discordiæ semina spargere, mutuas civium injurias Religionis ergò illatas ad bella spectare; circa ea omnia leges in Imperium universales ex Comitiiis emanare posse, ac pro publicæ rei bono debere, nemo negabit. (c) Nemo pariter dubitabit, media quæpiam alia legibus definita & opportuna, eundem in finem, servandæ Pacis Publicæ, & Religiosæ adhiberi posse. (d)

(a) *Capitulatio Noviss. A. I. §. 10.*

(b) *J. P. W. A. XVII. §. 5.*

(c) Ita meritò Universali è Comitiiis Imperii lege prohiberentur injuriosæ illæ Protestantium cantiones: Erhalt uns, HERR/ bey deinem Wort, und steur des Pabst/ und Türcken Mord, die Jesum Christum deinen Sohn, stürzen wollen von seinem Thron. Item alterius Cantiunculæ Strophæ: Ob wolten gleich Pabst, Kayser Reich, sie und dein Wort vertreiben &c. &c. Uti enim easdem à Principe Catholico subditis Protestantibus prohiberi posse, æquanimiter fateatur D. BOEHMERUS J. E. P. Lib. 1. Tit. 2. §. 104. ita Universali Imperii lege id salubriter fieri posse, haud negandum erit.

(d) Nostrum non est, inquirere in media illa. De repressalibus circa A. 1720. vehementer disputatum, Imperatore hoc medium gravissimis verbis, ac litteris dehortatoriis improbante, quin variis etiam Protestantium Scriptoribus tam violenta consilia non defendentibus. Modus verò procedendi in causis Religionis à Protestantibus Legatis Comi-

tialibus Cæsari cum litteris d. d. 16. Novemb. A. 1720. sub litt. S. porrectus, multis indigeret glossis, quibus tamen hæc folia replenda non sunt.

§. LIV.

Rectè tu-
entur Jura
Ecclesia-
rum Par-
ticula-
rium.

Uti Augustissimus Imperator conservationem, ac tutelam rerum ac Jurium Germaniæ Ecclesiis competentium pollicetur, (a) ita & Statuum Imperii, consequenter Comitiorum curæ Jure optimo in idem objectum feruntur. Interest quippe totius Illustris Nationis Germanicæ, ab antiquo parta Ecclesiis privilegia, ac Jura facta tecta servari, nec à quopiam infringi. Sed Imperio per Religionis diffidia in duas partes scisso, in Comitibus, suarum quævis pars Ecclesiarum Jura, præcipuè tueri solet. Cujus rei illustria etiam Catholicorum exempla adducere non erit inutile: Contulerat S. P. Innocentius XII. cuidam illustri familiâ nato, sed propter pedem nervorum contractione incurvatum, & turpem claudicationem corpore vitiato, præbendam Ecclesiæ Cathedralis Constantiensis, additâ dispensatione in eodem vitio corporis, & quidem ex potestatis plenitudine. Sed cum Episcopus & Capitulum Constantiense, quererentur, non tantum hoc modo in Jure communi dispensari, sed & Concordatis Germaniæ, præsertim verò Statutis & observantiæ Ecclesiæ Constantiensis contraveniri, quæ corpore vitiatum excluderent, ac ministerium in Ordine Sacro exigent, quod Provisus hic Apostolicus obire non posset, non tantum Cæsar per Oratorem suum Comitem de Martiniz apud Pontificem intercessit, sed & Statuum Catholicorum Legati

gati Comitiales hâc super re litteras ad S. Pontificem exarârunt. (b) Idem Innocentius XII. Capitulo Cathedrali Wormatiensi receptionem Jacobi de Boville sub Excommunicationis & Interdicti pœna præceperat. Causabatur Capitulum, prædictum de Boville non esse Nobilem Germanum; sine violatione Juramenti, quo ad Statuta observanda teneantur, recipere se Candidatum hunc non posse, nec exterum quempiam de Statu Nobilitatis Germanicæ Judicare valere. Itaque non solum Eminentissimi Electores Lotharius Franciscus Moguntinus & Joannes Hugo Trevirensis, sed & Legati Catholici Comitiales apud S. Pontificem intercessere. (c) Denique in causâ supra Jam memorata (§. 45.) Præposituræ Monasteriensis iidem Legati Comitiales Principum Catholicorum conquesti de violatione Concordatorum ad S. Pontificem scripserunt. (d) Nemo autem Germaniæ Principibus Catholicis, ceu Ecclesiasticis, ceu Laicis Jure poterit succensere, si illi propria Jura tot sæculis quæsitâ, hi verò privilegia à Majoribus suis ac Ecclesiarum fundatoribus data vel acquisita justis modis tueantur.

(a) *In Capit. Noviss. A. XIV. §. 1.*

(b) Extant in FABRI *Staats-Canzley. Tom. II. & Cortreji Observat. ad Concordat. c. 1. N. 9. Litteræ Legatorum Catholicorum sunt d. d. 5. Junii. A. 1696.*

(c) Extant litteræ A. 1699. & 1700. exaratae apud Aucthores citatos.

(d) d. d. 28. Julii. A. 1702. extant litteræ apud CORTREJUM *loc. cit. Cap. 5. N. 13.*

§. LV.

Conclusio.

Atque hæc sunt, quæ de Comitiorum Jure circa sacra, temporis, quâ coarctor, brevitās, ac citior, quem fata jubent, ab Academia discessus meditari permiserunt; veniam indè pagellis istis spero, si gratiam publici eadem haud mereantur: conatus in illustri themate excutiendo nemini opinor poterit displicere, quod si exhaustum non sit, tetigisse tamen juvabit. Det Deus ter optimus Maximus, ne ullis circa sacra negotiis, aut turbis ampliùs comitia occupentur, tunc enim pari fruetur Ecclesia pace & Respublica felicitate.

CENTURIA POSITIONUM

EX OMNI JURE.

- I. **P**rinzipium I. N. in essendo est *Voluntas Dei*, in cognoscendo *sana ratio*.
- II. Cui postremæ alia plura principia, & hypotheses subordino, eòquod unum adæquatè & universaliter rem non expediat.
- III. I. N. inculcat præter internum, etiam externum & publicum Dei cultum.
- IV. Imo eodem Jure integer Decalogus in substantia jam præceptus erat.
- V. Axioma, *Necessitas non habet Legem*, est regula I. N. tantum exceptionem patiens, in iis, quæ sunt I. N. absoluti.
- VI. Præscriptio est modus acquirendi, I. N. Testamentum non item
- VII. *Usus veneni in bello non adversatur I. N.*
- VIII. *An victori victum adhuc occidere liceat?*
- IX. *An cuiusvis quælibet Commercia permittenda sint?*
- X. *An Conservatio æquilibrii sit justa causa belli?* problemata sunt.
- XI. In statu positivo duplex, & distincta statuitur potestas, Ecclesiastica scilicet & secularis, quarum uni in alteram involare regularitèr non licet.

XII.

- XII.** *Status Ecclesiae nunquam fuit Democraticus, nec talis esse potest in systemate verae Ecclesiae.*
- XIII.** *Status I. R. G. olim fuit Monarchicus, hodie non prius aptè definibilis, quàm constet de Juribus Caesaris & Ordinum privativis.*
- XIV.** *Potestas Principum in sacra consistit in Jure Advocatiae.*
- XV.** *Quae ultra Germaniae Principibus in sacra asseritur, fundatur in sola praxi I. R. G. Lege publicâ firmatâ.*
- XVI.** *Facultas præter Catholicam, & duas toleratas Religiones aliam sectam permittendi nemini concessa legitur.*
- XVII.** *Imò potius contrarium eruitur ex Rec. Imp. de A. 1529. contrà Anabapt. lato, cui adhuc hodie debetur obsequium.*
- XVIII.** *Episcopi Catholici Germaniae Jurisdictionem Ecclesiasticam in subditos A. C., Principes analogam in eosdem conformiter tamen eorum principiis exercendam habent.*
- XIX.** *Super introductione innoxii simultanei nulla Statui Imp. quaestio moveri potest.*
- XX.** *Jus primarum precum Imperatori Competens nititur non tam Indulto Pontificis, quàm Consuetudine.*
- XXI.** *Vicariis Imp. tale Jus primarum precum, nec non Jus mittendi Commissarium Principalem ad Comitatus gratis adstruitur.*
- XXII.** *Acta Vicariatus Rhenani in duobus postremis interregnis ad valorem non indigebant ulteriori Confirmatione.*
- XXIII.** *Directorium in Comitibus Sede Mog. vacante est Capituli Moguntini præ Trevirensi Coloniensi, & Saxone Electoribus.*
- XXIV.** *In Electione Imperatoris Germanus præferendus est extraneo.*

- XXV. Tutela legitima, etsi Agnatus sit Clericus, in filios Electorales impuberes, cæteris paribus prævalet Testamentaria.
- XXVI. Jus Moratoria dandi affirmo justum, usum ejus semper talem esse nego.
- XXVII. Jus Primogenituræ, Majoratûs, & Senioratûs originem non Legi scriptæ, sed istud Consuetudini, hæc pactis debent.
- XXVIII. Successor Majoratûs contractibus Antecessoris ligatus non est.
- XXIX. An in quæstione de eligendo Rege Romano?
- XXX. Item de præstandis collectis extraordinariis desiderentur unanimia, aut sufficiant Majora?
- XXXI. An profit regno potius Electivum, quam successivum esse? problemata sint.
- XXXII. Sicut omnis Lex humana consuetudine tolli, ita omnia Jura, excipe personalia, præscriptione acquiri, vel extinguï possunt.
- XXXIII. Leges merè Ecclesiasticæ universales, ut obligent fideles, debent promulgari in partibus instar legum Diæcesanarum.
- XXXIV. Bullarum tamen, etsi promulgatæ ita sint, efficaciam Canonista dimetiri debet ab observantia.
- XXXV. Secularisatio bonorum Ecclesiasticorum regulariter injusta, & illicita est.
- XXXVI. Lex sic dicta amortizationis sæpè justa est.
- XXXVII. Episcopi Jurisdictio in Exemptos tam diu fundata est, donec doceatur Exemptio specificè.
- XXXVIII. Probata quóque non est ejus indolis, ut Episcopo denegat subsidium charitativum.
- XXXIX. Forma Cap. quia propter 42. de Elect. non est servanda in omnibus Electionibus.

- XL. *Electus occulto impedimento laborans, potest Electionem ac-
ceptare.*
- XLI. *Elapso termino Electiones, & Collationes devolvuntur ad
superiorem, nec locus est purgandæ moræ.*
- XLII. *Beneficium curatum ex natura & origine est sæculare.*
- XLIII. *Residentia Parochorum est Juris divini, hinc non nisi ob gra-
vissimas causas in illa dispensari potest.*
- XLIV. *Regulares Parochi æquè subjacent pœnis non residentium
sicut sæculares.*
- XLV. *Pares quoque sunt sæcularibus in necessitate petendæ
ab Episcopo approbationis pro audiendis confessionibus.*
- XLVI. *Beneficia, quæ promoti ad Episcopatus ex dispensatione re-
tinuerunt, non ampliùs sunt reservata.*
- XLVII. *Immunitas, Decimæ &c. non sunt tam divini, quam hu-
mani Juris.*
- XLVIII. *Non est improbanda praxis, quâ clerici ex actione reali
coram Judice sæculari conveniuntur.*
- XLIX. *Ecclesiæ parochialis sibi vindicat Decimas, etiam Nova-
lium, præ aliis Ecclesiis & condecimatoribus privilegiatis.*
- L. *Parochum, qui omisit Breviarium, ad restitutionem ullorum fru-
ctuum non condemnare.*
- LI. *Bullæ: Supernæ dispositionis Leon. X. & Ex proximo Pii V.
obligationem restituendi fructus, ob horas primis sex Mensibus
non recitatas remittentes, rarò tutum reddunt in conscientia.*
- LII. *Oblationes à tempore immemoriali continuatæ exuerunt na-
turam rerum meræ facultatis, hinc debentur.*
- LIII. *Ecclesias non stringit dispositio legis Congruit 4. Cod. de Lo-
cat. præd. civ. vel fiscal.*
- LIV. *Ingratitudo filii non purgatur per ingressum in Religionem.*

- LV. *Legatum Religioso sub conditione, ut ad eum solum spectet, relictum, non valet.*
- LVI. *Possessor juris patronatus, lite in petitorio adhuc durante exercet jus praesentandi.*
- LVII. *Alienatio rerum Ecclesiasticarum absque solennitatibus, etiam pro foro interno nulla est.*
- LVIII. *Pariformiter decidenda est quaestio de Testamento solennitatibus suis destituto.*
- LIX. *Rationem Contractus à ratione Sacramenti separabilem dico.*
- LX. *Quare Princeps secularis impedimenta matrimonii quoad illorum effectus civiles condere potest.*
- LXI. *Paeto sponsalibus adjecto, ut masculi in patris, faemellæ in matris Religione educantur, pars Catholica in conscientia contravenire tenetur.*
- LXII. *Quo stante tamen non teneo, fidem alicui datam frangi posse.*
- LXIII. *Per matrimonium subsequens justum, omnes extra illud nati indistinctè legitimantur.*
- LXIV. *An matrimonium sponsalia cum alio praecedentia omninò tollat?*
- LXV. *An Capitula sede vacante beneficia conferre possint?*
- LXVI. *An Clericus indistinctè de bonis disponere, & testari valeat, problemata sunt.*
- LXVII. *Rescriptum facit Jus Commune.*
- LXVIII. *Furi annuorum reddituum longissimo tempore non praescribitur.*
- LXIX. *Possessor B. f. fructus, in quantum etiam locupletior factus, non restituit.*
- LXX. *Obligatus ad factum liberat se praestando interesse.*
- LXXI. *Remed. L. 2. Cod. de Resc. vend. non est alternativum.*

- LXXII. Contra venditionem sub hasta locum habet restitutio in integrum.
- LXXIII. In successione fratrum consanguineorum, & uterinorum bonorum distinctio minimè habenda est.
- LXXIV. Quoad personas, exheredatus venit in computum legitimæ.
- LXXV. Quoad bona, de portione statutaria & prælegatis idem assero.
- LXXVI. Fratri non competit querela, nisi personâ turpi institutâ.
- LXXVII. Scriptura non est de essentia Emphiteuseos, benè tamen Canon, qui non solutus ipso Jure Emphiteusi finem imponit.
- LXXVIII. Rauff hebt Mieth nicht auf.
- LXXIX. Locatione ad certos annos in scriptis factâ, relocatio tacita seclusis moribus ad totidem annos facta censebitur.
- LXXX. Actionibus cum mala fide non præscribitur.
- LXXXI. Furamentum acceptatum non habetur pro præstito, si is cui delatum, interea mortuus sit.
- LXXXII. Ademptio legati nullas solennitates desiderat.
- LXXXIII. Debitor solvens creditori creditoris absque mandato consequitur liberationem.
- LXXXIV. Exceptio N. N. pec. non obstante renuntiatione etiam post biennium efficaciter institui potest.
- LXXXV. An SCTum Vellejan. tollat obligationem? an tantum actionem?
- LXXXVI. An Furamento confirmetur actus de Jure invalidus.
- LXXXVII. An post tres conformes sententias appellans adhuc audiendus sit: problemata sunt.
- LXXXVIII. Infeudatio clerici subsistit, etsi Dominus aliàs non soleat, nec velit clericis conferre feuda.

LXXXIX. *Prælati fundum semel in feudum datum, eundem absque consensu Capituli de novo in feudum confert.*

XC. *In feudo duobus fratribus donato uno mortuo non succedit alter.*

XCI. *Castro mit denen Gerichten in feudum dato Imperium merum non concessum est.*

XCII. *Subscriptio agnatorum in instrumento alienationis consensus eorum & non merum testimonium inducit.*

XCIII. *Quibus invitis feloniam remittere Domino liberum est.*

XCIV. *Expectativa feudi in casum mortis data, si feudum ex delicto revertatur ad Dominum, expectativarius admit- tendus est.*

XCV. *An fœmina semel à feudo exclusa semper talis sit, proble- ma sit.*

XCVI. *Ad omnes pœnas externas incurrendas prærequiritur sententia declaratoria.*

XCVII. *Ad censuras peccatum mortale, & scientia censuræ.*

XCVIII. *Princeps licitè exercet Jus aggratiandi in quibuscun- que delictis.*

XCIX. *Torturam justam & licitam judico.*

C. *An Jure Canonico detur merum Imperium problema sit &*

F I N I S.

Dahm, Johann Michael,

Diss. inaug. de iure comitiorum imperii circa sacra

Moguntia 1747

4 Diss. 5226#Beibd.9

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11049218-5

VD18 14941724-001